

Engelske lånord i norske elevers dagligtale:

Domenetap, identitetsmarkering eller betydningsjustering?

Adrian Grinde Aas

**NOR4091 - Masteroppgave i nordisk, særlig norsk, litteratur og språk i
Lektor- og adjunksprogrammet (30 stp.)**

**Institutt for lingvistiske og nordiske studier,
Universitetet i Oslo, Våren 2022**

Sammendrag

Denne oppgaven tar for seg engelske lånord i talespråket til sjuendeklassinger ved en skole i Oslo. Språkpåvirkning fra engelsk har blitt flittig diskutert i lang tid, men forholdsvis få studier av enkelte lånords kommunikative bidrag til en ellers norsk ytring er gjort. Ofte regner en med at de brukes fordi de er “kule”, altså at de signaliserer identitet og gruppetilhørighet, og at de i sum går på bekostning av det norske språket, i den forstand at de erstatter og fortrenger norske synonyme ordformer.

I oppgaven diskuterer jeg i hvilken grad dette stemmer for et utvalg ytringer med engelske lånord jeg har observert både i og utenfor klasserommet. Jeg tar utgangspunkt i Sperber og Wilsons relevansteori, og diskuterer hvordan lånord i ytringer kan være kognitivt motivert for at ytringen i sum skal være produsert i samsvar med relevansmaksimene. Det vil si at ytringen er så relevant, eller så kommunikativt presis, som taleren ønsket og evnet å gjøre den i øyeblikket. Jeg argumenterer for at lånord må være motivert av hva jeg kaller kognitivt domenetap (altså at taleren ikke kjenner det norske ordet), av identitetsmarkerende bruk (for å signalisere tilhørighet til en gruppe) eller fordi lånordet justerer ytringens betydning på noe vis. Et utvalg av de observerte ytringene er blitt undersøkt nærmere i gruppeintervjuer, og jeg diskuterer hvordan disse ytringene, og lånordene de inneholder, fordeler seg på disse tre mulighetene. Eksempelvis argumenterer jeg for at ord som *basically* og *obviously* brukes identitetsmarkerende, mens ord som *nasty* og *crazy* synes å kunne fungere betydningsjusterende for elevene jeg intervjuet. De kan altså ikke uten videre erstattes med mer stereotypisk norske ekvivalente ord uten å risikere at ytringen blir upresis, og står i fare for å tolkes feil av en tilhører. Videre diskuterer jeg i hvilken grad bruk av lånord kan forklares av et økonomiprinsipp. Lånordene er ofte enklere eller raskere å produsere, i mange tilfeller uten at ytringen de inngår i mister kommunikativt potensiale i den gjeldende konteksten. Lånord forekommer med andre ord i de fleste tilfeller fordi de gjør ytringer mer optimalt relevante enn mulige norske erstatninger.

Avslutningsvis viser jeg at forekomsten av engelske lånord er et tegn på språklig kompetanse i langt større grad enn det motsatte, i alle fall for elevene jeg har observert og intervjuet, og antakelig for flere med dem. Jeg argumenterer også for at en slik kompetent og produktiv bruk av lånord i seg selv er grunn til å kalle ordene norske, da de inngår i ordtilfang som norske språkbrukere benytter seg av i åpenbart norskspråklige kontekster.

Forord

Denne oppgaven representerer (forhåpentligvis) enden på min tid som lektorstudent, og begynnelsen på min tid som norsklektor. Endelig. La meg først og fremst få takke veilederen min, Ingrid Lossius Falkum, for grundige og utførlige tilbakemeldinger og oppmuntrende og innsiktsfull veiledning. Det har vært uvurderlig!

Takk også til mine foreldre, som har vasket språk til de fikk rosinhud på fingrene, og som har muntret meg opp når jeg har følt avmakt. Takk til bror for spaserturer og spennende samtaler til inspirasjon og ettertanke. (Du kommer til å bli en strålende lærer, det er jeg sikker på.) Takk til deg som eventuelt leser dette en gang i fremtiden, uansett om du liker det du ser eller ei; uten en mottaker er språk meningsløst. Takk til planeten Saturn og alle dens ringer, og til PR-avdelingen til Turkish Airlines. Og til alle som tok den referansen. Dere er min type mennesker!

Og, selvfølgelig, takk til alle som har tatt seg tid til å snakke med meg om hva ord betyr, uansett hvem dere er, og til de ansatte på skolen jeg var på, som lot meg slippe til i klasserommene der, og som alltid var positive og hjelpelige. Og takk, sist, men ikke minst, til elevene jeg har observert og intervjuet. Jeg hadde, helt bokstavelig talt, ikke kunnet skrive denne oppgaven uten dere.

Fred ut!

Oslo, mai 2022

Adrian Grinde Aas

Innholdsfortegnelse

1 Innledning	6
1.1 Formålet med oppgaven	6
1.1.1 Forskningsspørsmål.....	7
1.2 Avgrensninger.....	8
1.3 Oppgavens struktur.....	8
2 Bakgrunn og teori	9
2.1 Språk i individet.....	9
2.2 Communal lexicon/felles ordtilfang.....	11
2.1.1 Flerspråklighet/transspråklighet.....	13
2.2 Leksikalsk pragmatikk.....	14
2.3 Relevansteori.....	17
2.4 Modell for motivasjon bak lånord i ytringer.....	19
3. Forskningsstatus	24
3.1 Lånord i norsk.....	24
4 Metode	27
4.1 Observasjon.....	27
4.2 Gruppeintervjuer.....	28
4.3 Etiske hensyn og datahåndtering.....	28
4.4 Refleksjoner rundt metodevalg.....	29
4.4 Feilkilder og svakheter.....	31
5. Resultater og analyse	32
5.1 Kognitivt domenetap.....	32
Mental hospital.....	33
Date.....	34
Slide.....	34
Targeting.....	35
Eggplant.....	37

5.2 Stilvalg og identitetsmarkering.....	37
Concerning.....	37
Obviously.....	38
Shut the fuck up!.....	39
Nice!.....	39
Yes!.....	40
Basically.....	41
5.3 Betydningsjustering.....	42
5.3.1 Betydningsrelasjoner mellom norske og engelske ordpar.....	42
Game.....	42
Heale.....	43
Sorry.....	44
Crazy.....	45
Nasty.....	47
Kids.....	48
5.3.2 Hyperonymi.....	49
Space.....	49
5.4 Økonomiprinsipp som motivasjon.....	50
Joine.....	50
Please.....	51
Why.....	52
6 Oppsummering og diskusjon.....	53
Mad drip.....	54
7. Konklusjon.....	58
8 Referanseliste.....	59
Vedlegg.....	65
Vedlegg 1: Liste over ytringer fra observasjonsfasen som ble diskutert i intervjuene.....	65

1 Innledning

1.1 Formålet med oppgaven

Det overordnede formålet med oppgaven er å undersøke én måte ord kan bli “norske” på ved å forsøke å svare på et spørsmål jeg ofte har stilt meg i samtale med mennesker generelt, og med skoleelever spesielt; hvilken funksjon fyller alle de engelske lånordene i dagligtalen? Når en jente i sjetteklasser forteller at hun “endelig har *connecta* alle bildene i presentasjonen” sin, betyr da ytringen hennes nøyaktig det samme som om hun hadde sagt at hun “endelig har *koblet* sammen alle bildene”? Brukes engelske ord fordi et norsk synonym ikke er lett tilgjengelig? Justerer de kanskje ytringen på annet vis? For eksempel kan bruk av lånord markere identitet gjennom å signalisere tilhørighet til en viss gruppe, i dag gjerne en internasjonal, internett-basert kultur av noe slag? Eller bidrar de til å justere selve meningsinnholdet i ytringen, fordi lånordet ikke er helt synonymt med noen av de mulige norske erstatningene? Sannsynligvis vil ulike eksempler fordele seg på alle disse tre forklaringene (og kanskje flere til). Vi kan for eksempel anta at spesifikke innholdsord som elever har plukket opp i engelskspråklige kontekster, og som derfor opprinnelig har oppstått i et annet språk, vil kunne falle inn under den første forklaringmodellen, hvor et norsk synonym ikke er lett kognitivt tilgjengelig, eller ikke tilgjengelig i det hele tatt. Hvordan skal man vite at ‘pull-ups’ er ‘kroppshevinger’ på norsk, om man ikke har hørt det brukt før? Og hva heter egentlig ‘offside’ på norsk? Ord hvor både form og betydning er lånt inn fra et annet språk kalles gjerne direkte lån (Johansson & Graedler 2002: 22), og er hva jeg kommer til å fokusere på i oppgaven. Indirekte lån (ibid.), slik som oversatte idiommer (‘å kaste noen under bussen’), eller betydningslån (‘du må realisere at du tar feil’), er et interessant fenomen i seg selv, og sannsynligvis nært beslektet, men ikke det jeg er mest interessert i å utforske her. Poenget er at det ikke alltid er helt enkelt å skulle skille mellom hva som tilhører hvilke språk. Ord kan bli, og har blitt, norske på ulike måter. Av og til endrer de seg morfologisk, for eksempel ved at de adopterer norske bøyingsendelser. Den ubestemte flertallsformen ‘fotos’ var for eksempel vanlig å finne i norske aviser for kun få tiår siden, og er i dag stor sett erstattet enten med en nullendelse, flere ‘foto’, eller konvensjonell norsk flertallsendelse, altså ‘fotoer’ (kun i bokmål). Ord kan også fornorskes rent fonologisk. For eksempel er vokalen i ‘lønsj’ mer lukket enn i engelske ‘lunch’, og ordet ‘kul’ (som i ‘stilig’) er ulikt engelske ‘cool’ både i u-lyden og l-lyden. På et eller annet punkt gir det ikke lenger mening å kalle dem lånord. Ordet ‘språk’ er i seg selv opprinnelig fra lavtysk, uten at det synes å

bekymre oss nevneverdig. (Se kapittel 6 i Johansson & Graedler 2002 om for en mer inngående analyse av hvordan ord kan integreres i norsk.)

Det er skrevet og ment mangt og mye om engelsk påvirkning i norsk; om hvilke følger det vil få for det norskens videre utvikling (eller, i noens øyne nært forestående avvikling, se for eksempel Lomheim 2001a og Lomheim 2001b) og om hva det vil bety for norsk kultur og norsk samfunn for øvrig (Språkrådet 2005; Kulturdepartementet 2008). Mitt inntrykk er at en del språkentusiaster og norsklærere maler fanden på veggen, mens mange språkforskere gjerne uttrykker skepsis til den engelske påvirkningens alvorlighetsgrad og maner til besindighet (Mæhlum 2002b; Akselberg 2002). De viser til at lånord har en nokså avgrenset rolle i språket, samlet sett¹. I denne oppgaven vil jeg ikke forsøke å spå noe om fremtiden. Jeg er interessert i hvordan språket fungerer *i dag*, og da særlig hvilke semantiske og pragmatiske funksjoner lånord har i dagligtale. Derfor har jeg samlet eksempler på norske setninger med innslag av engelsk i et klasserom på en skole i Oslo, intervjuet elevene i klassen om hvordan de forstår og bruker disse engelske ordene, samt analysert eksemplene på bakgrunn av informantenes innsikter og noen teoretiske rammeverk og begreper fra pragmatikkens- og andrespråksforskningens verden. Jeg vil argumentere for at denne vekslingen mellom norsk og engelsk representerer språklig kompetanse, snarere enn fravær av sådan, og at disse ordene ofte er mer norske enn man kanskje vil anta.

1.1.1 Forskningsspørsmål

Forskingsspørsmålene for denne oppgaven er som følger:

- 1) Hvilken rolle fyller engelske lånord i norske elevers dagligtale?
  - a) Er de stedfortredere for norske ord som ikke er tilgjengelige for elevene,
  - b) ...fyller de en identitetsmarkerende funksjon (har de en signaleffekt),
  - c) ...eller fungerer de semantisk/pragmatisk justerende på noe vis?

Og, skulle tilfellene fordele seg på alle de tre skisserte mulighetene (hvilket jeg finner rimelig å anta):

---

¹ Historisk har de som spår språkdød gjerne måttet vente overmåte lenge på å få rett; dativ i norsk har for eksempel vært i ferd med å forsvinne fullstendig i sju århundrer nå, men finnes enda, om enn i nokså avgrensede områder (se f. eks. Eypórsson et al. 2012 om du er interessert i dativutbredelse). At en språklig trend finnes, betyr ikke at grenseverdien vil bli nådd i overskuelig fremtid. Eller i det hele tatt.

- 2) Er det noe tydelig mønster å spore i måten ulike engelske lånord- og uttrykk fordeler seg på a), b) og c) over?
- 3) I hvilken grad forholder læreren seg til lånordene; reformuleres de for eksempel for å introdusere en mer tradisjonelt norsk ekvivalent til ordskiftet, eller byr de de tvert om ikke på kommunikative problemer og blir derfor oversett?

1.2 Avgrensninger

Som nevnt innledningsvis vil jeg forholde meg synkron, i den forstand at det er hva elevene jeg intervjuer sier om sitt eget, nåtidige språk som er av interesse. Historiske språklige tendenser og endringsmønstre er også interessante, da de vil kunne være med å forklare hvilke ord og fraser som lånes inn og hvilke som ikke gjør det. Det kunne også være interessant å sammenlikne hvilke lånord som brukes i dag kontra de som står i *Anglismeordboka fra -97* (Graedler & Johansson), og å se på utviklingen som er skjedd. Det kommer jeg ikke til å gjøre. Den type undersøkelser lar seg nok best gjennomføre ved korpusstudier, enten av tekst- eller talespråskorpora, og da sier det seg selv at oppfølgingsintervjuer av den typen jeg vil gjennomføre ikke er mulig. Dessuten har jeg verken tid eller plass i denne oppgaven til yte et slikt tema rettferdighet. Jeg vil helt enkelt undersøke eksempler fra noen elevers dagligtale i 2022, for så å se om jeg kan trekke noen slutninger om elevenes språklige kompetanse, samt de engelske ordenes kommunikative funksjon versus norske ekvivalenter.

1.3 Oppgavens struktur

Oppgaven er disponert som følger: Kapittel 2 tar for seg de ulike teoretiske begrepene og modellene jeg bruker for å analysere hvordan de engelske lånordene fungerer i ytringer. Felles ordtilfang, transspråklighet, leksikalsk pragmatikk og relevanst teori er de sentrale termene, hver med sitt delkapittel. I 2.2 presenterer jeg min egen modell for hvordan jeg tenker meg at lånord kan være kognitivt motivert, altså hvorfor de er brukt fremfor andre mulige ekvivalenter. Kapittel 3 er en kort oversikt over noe av den tidligere forskningslitteraturen om emnet, og hva som er nåværende status i fagfeltet. I kapittel 4 gjør jeg rede for min egen metode for, samt begrunner valgene jeg har gjort. Kapittel 5 består av resultatene av undersøkelsen, med fortløpende analyse, supplert av eksempler fra intervjutranskripsjoner og observasjonsnotater. Kapittel 6 er et kort sammendrag av de viktigste punktene i kapittel 5. Avslutningsvis er kapittel 7 viet noen generelle konklusjoner,

samt noen betraktninger om hva jeg selv vil ta med meg fra dette prosjektet, hva jeg mener andre kan hente fra det.

2 Bakgrunn og teori

Siden spørsmålet jeg vil undersøke er nokså sammensatt, kommer jeg til å bruke begreper og teoretiske rammeverk fra flere ulike forskningsfelt, men det er leksikalsk pragmatikk og visse deler av andrespråksforskningen som vil stå for brorparten. Jeg kommer også til å bruke noen begreper fra sosiolingvistikken, som jeg vil definere underveis. Under følger en grunnleggende introduksjon til leksikalsk pragmatikk, Sperber og Wilsons relevanst teori (1995[1986]) og Garcías idé om transspråklighet (2014). I tillegg til viktige begrepsavklaringer, vil jeg også kort kommentere hvordan og hvorfor de er relevante i forhold til problemstillingen. Men først, en mer generell betraktning om språk, og en introduksjon til Clarks (1998) idé om felles leksikon.

2.1 Språk i individet

Når jeg velger å undersøke og skrive om synonymitet (eller fravær av sådan) på tvers av språkgrenser, gjør jeg det på bakgrunn av en rekke antakelser om hvordan mennesker, språk og kommunikasjon kan tenkes å fungere. Først, og kanskje mest grunnleggende, tar jeg utgangspunkt i at språk eksisterer i menneskesinnet. Et språk er ikke en ordliste pluss en grammatikk, og kan ikke trykkes og bindes mellom to permer. Det er ikke en entitet hvis eksistens er uavhengig av bruk.² Det er en prosess hvis hensikt er kommunikasjon. Og det er en prosess som er både sterkt konvensjonalisert (Lewis 1969; Dummett 1996) og kontekstavhengig (Carston 2002; Sperber & Wilson 1998) på samme tid. Det konvensjonaliserte er det stabile, det kontekstuavhengige, det semantiske. Det kontekstuelle er det pragmatikken som tar for seg. Kommunikasjon er en kompleks kombinasjon av disse (og mere til).

Et menneske med språkkompetanse bærer med seg en rekke begrensninger for hvordan ytringer kan produseres og besvares (og for hvordan de *ikke* kan det), som ikke kan katalogiseres endelig og utfyllende. Til dét er de språklige konvensjonene altfor komplekse og altfor foranderlige. Hva som til enhver tid gjelder er avhengig av konteksten, og vil endres og utvikles over tid. I tidligere tider kunne man si “Jeg kvapp!” nær sagt overalt, og forvente

---

² Jamfør for eksempel Wittgensteins betraktninger i *Philosophical Investigations* (1986, [1953]) om umuligheten av et ‘privat språk’. Det blir særlig diskutert fra § 256 og utover, og er kan hende mest elegant uttrykt i det retoriske spørsmålet i § 432: “Every sign by *itself* seems dead. *What* gives it life?—In use it is *alive*. Is life breathed into it there?—Or is the *use* its life?”

å bli forstått. I dag ser elever rart på deg, nettopp fordi de ikke forstår hva du mener. Men man *kan* si “Hun blikket meg i skolegården”, og de samme elevene vil alle vite hva som er skjedd i friminuttet. Når språk eksisterer i individer, følger det at også *språkendringer* finner sted der, ikke som et plutselig kvantesprang, men som en kumulativ effekt over tid (Osthoff & Brugmann, 1878: xii, Paul 1891[1876]). Det er et ørlite utsnitt, et stillbilde av nettopp slike endringer i individer med en annen språklig kompetanse enn meg selv jeg er ute etter å fange og undersøke.

Det er vanskelig å trekke skarpe skillelinjer mellom språk (kanskje særlig mellom deres ordtilfang), og det er problematisk å behandle dem som om de var faktiske entiteter. Det er selvfølgelig helt vanlig og uproblematisk i dagligtalen, men grunnleggende upresist. “Jeg driver og lærer meg fransk”, kan man fint si, og substantivet ‘fransk’ oppfører seg syntaktisk likt som ‘katt’ gjør i setningen “Jeg vurderer å skaffe meg katt”. Men når du har skaffet deg katt og lært deg fransk, sitter du igjen med en faktisk, fysisk katt, og en *kompetanse* i fransk (se for eksempel Dummett 1996), som kan oppdateres, utvides og utvikles videre over tid, gjennom omgang med andre i en kontekst hvor fransk er en del av den felles språklige kyndigheten.³ Selve språket, her definert som summen av den kompetansen du til enhver tid innehar, eksisterer ikke som annet enn nerveforbindelser i hjernen, og er uløselig bundet til individet. Det er i praksis desentralisert, intersubjektivt, en delt norm (Se for eksempel Tomasello 2008 eller Clark 1996). Og den er *ikke komplett!* Det å kunne fransk er ikke det samme som å kunne alle franske ord og grammatiske regler, det er å kunne bruke språket til å *kommunisere*. Det samme gjelder for norsk. Det finnes formodentlig ord mange vil mene er norske om de blir spurt, men som ikke benyttes lenger i de aller fleste norskspråklige kontekster (Når var sist du brukte ordet ‘narr’, bortsett fra tidlig i april? Eller ‘husbond’, ‘hustru’, ‘konstabel’, ‘jordeple’, ‘overordentlig’ eller ‘hose’. Dette siste eksisterer vel omtrent kun som del av idiomet ‘fot i hose’, og selv da knapt.) . Og det finnes ord vi kaller (eller *kan* kalle) utenlandske som brukes daglig i mange av dem (‘passe’ , med en /æ/ i første stavelse, og betydningen ‘stå over?’/‘takke nei’, ‘coach’, ‘anorak’, ‘guacamole’, ‘scooter’, ‘lipgloss’. Listen er lang.) Jeg er interessert i et språk som ikke fullt ut er likt mitt eget, nettopp siden det tilhører noen andre, med en annen kompetanse. Det kan jeg ikke

---

³En slik tanke er kanskje mest elegant formulert av Mikhail Bakhtin i 1951 i hans “Spørsmålet om talesjangrene”, hvor et av de sentrale poengene er at kommunikasjon mellom mennesker er grunnleggende kollaborativt, og begge parter er aktive. Den lyttende, som oppfatter og forstår betydningen av talen, [...] utfyller den, gjør bruk av den, gjør seg klar til å handle på grunnlag av den.” (Bakhtin 1998 : 10). Slik jeg leser Bakhtin, vil han være enig i at denne aktive rollen er med å bekrefte og forsterke, eller avkrefte og justere, de konvensjonene som utgjør den språklige kompetansen. Kommunikasjon er både måten man utveksler meningsinnhold på, og prosessen som sørger for å holde konvensjonene i en større gruppe noenlunde homogene.

undersøke ved introspeksjon, men må observere direkte, og så støtte meg på disse andres språklige intuisjoner og kunnskaper.

2.2 Communal lexicon/felles ordtilfang

Siden jeg vil undersøke lånord⁴, er det naturlig å snakke litt om ordtilfang. Jeg kommer til å benytte meg av Herb C. Clarks begrep ‘communal lexicons’ (1998), som jeg vil oversette til ‘felles ordtilfang’ (kommunalt betyr noe annet på norsk, og det kommunale ordtilfanget er et av de aller tørreste og kjedeligste ordtilfangene i hele verden). I følge Clark kjennetegnes felles ordtilfang av at de skiller seg fra hverandre på måter språkbrukere holder styr på, og at de er assosiert med hva han kaller ekspertgrupper, og speiler disse. I tillegg sier han at slike felles ordtilfang er en nødvendig følge av at ord har konvensjonelle betydninger. Med konvensjonelle betydninger menes koblinger mellom et ord og et lemma (et spesifikt, mentalt representert meningsinnhold). Jeg kommer til å bruke ordene ‘lemma’ og ‘begrep’ til å beskrive det samme. En ordform kan ha koblinger til flere ulike lemma (hva relevanteoretikere vil kalle ‘semantisk underspesifisering’, jf. Carston (2002), det kommer jeg tilbake til), og et par bestående av en ordform og et lemma kalles en ‘leksikalsk oppføring’. Ta for eksempel ordet *deale* (hvorfor ikke holde seg til temaet, og velge et engelsk lånord?), som vil ha leksikalske oppføringer som:

[*deale*, ‘dele ut kort’]

[*deale*, ‘selge narkotika’]

[*deale*, ‘håndtere motgang’]

[*deale*, ‘ha omgang med’]

Idéen bak felles ordtilfang er at avhengig av hvilke ekspertgrupper man tilhører, vil man potensielt ha tilgang til et ulikt antall av disse leksikalske oppføringene (Clark, 1998). For eksempel vil en ivrig pokerspiller definitivt ha kjennskap til den første, mens en ivrig heroinist mest sannsynlig vil kjenne til den andre. De felles ordtilfangene skiller seg fra hverandre på måter språkbrukere holder styr på, men de er i aller høyeste grad språklig kompetanse, og eksisterer i språkbrukerne selv, ikke som en sentralt lagret, søkbar liste over ulike ordformer og lemma. De deles, oppdateres og endres gjennom interaksjoner mellom

---

⁴ Jeg kommer til å bruke termen ‘lånord’ konsekvent. Det er ikke uvanlig å skille mellom lånord og fremmedord, hvor lånord er “ord som er tatt opp fra et annet språk (og som ikke lenger kjennes som fremmedord)”(ordbøkene.no). De er med andre ord hva Johansson og Graedler kaller ‘psykologisk integrert’ (2002: 135-6).

språkbrukerne i gruppen, og hvert enkelt individ har ikke uten videre mulighet til å gjøre endringer på egen hånd. Mennesker tilhører mange ulike ekspertgrupper med ulike språklige konvensjoner, blant dem ulike felles ordtilfang. Osloboere, yrkesfiskere og jagerflypiloter vil alle ha tilgang til enkelte konvensjonelle betydninger som utelukkende gir mening for medlemmer av de respektive gruppene. En persons totale ordtilfang, sier Clark, vil, i tillegg til å indeksere slike konvensjonelle betydninger, for hvert ord også måtte inneholde informasjon om den mest omfattende gruppen ordet har en denne betydningen i (1998 : 72). En av disse ekspertgruppene vil formodentlig være 'Nordmenn', og de ordene som er konvensjonelle for denne gruppen vil være 'norske'. Men siden dette 'norske' leksikonet også eksisterer som desentralisert i gruppemedlemmenes sinn, og siden ikke alle nordkvinner og -menn til stadighet møter alle andre nordmenn og -kvinner og går igjennom alle oppføringene, er det ikke en eksakt og statisk størrelse det er snakk om. Nokså stabil? Ja. Uforanderlig? Absolutt ikke. Selv hadde jeg ingen leksikalsk oppføring for ordet 'kajal' før i fjor, men det er definitivt et norsk ord, det er jeg blitt forsikret om. At en norsklærer ikke har noen oppføring i sitt norske leksikon for ordet *connecte*, og velger å ta frem den røde pennen, betyr ikke automatisk at *connecte* ikke er et ord i norsk. Når jeg bruker ord som 'norsk' og 'engelsk' i denne teksten, er det med sikte på en slik ikke-absolutt og intersubjektiv definisjon, ikke som et dikotomisk forhold til en normativ ordliste, hvor ord enten er med eller ikke, enten norske eller engelske. Når jeg registrerer noe som et engelsk lånord, er det fordi jeg registrerer det som tilhørende mitt eget engelske leksikon, og ikke mitt norske, ikke fordi ordet er engelsk i seg selv.

Det hele angår min egen oppgave på den måten at jeg antar at elevene og lærerne jeg har observert, etter all den tiden de har tilbrakt sammen, har god greie på hvilket felles ordtilfang som er det mest omfattende de deler. Hvis en elev produserer en ytring med engelske lånord, og tilhørerne ikke innleder en reparasjons- eller oppklaringsprosess⁵, men fortsetter samtalen, signaliseres det implisitt at det er etablert tilstrekkelig felles forståelse til at samtalen kan gå videre. Dette er typisk i klasserom, etter min erfaring. Ofte bruker elever færre engelske ord i samtaler hvor en lærer er deltakende, men når de bruker dem fører det sjelden til et brudd i den felles forståelsen. Det største felles leksikonet i mange moderne klasserom er bredere enn "norsk" i snever forstand. Dette betyr ikke nødvendigvis at norsk som språk inneholder en stor andel engelske ord, men at mange norsktalende elever i dag har

---

⁵ Dette er et begrep fra samtaleforskning og samtaleanalyse, og kan for eksempel defineres som 'inngripen i en samtale for å justere eller gjenopprette gjensidig forståelse'. Se for eksempel Svennevig (1995) for en kort innføring.

både evner og anledning til å benytte mange engelske ord og fraser uten at kommunikasjonen bryter sammen.

2.1.1 Flerspråklighet/transspråklighet

Når man skal si noe om innslag av engelsk i norsk, er det naturlig å ta med seg noen perspektiver fra forskning på flerspråklighet og andrespråklæring. I sin artikkel *Plurilingualism and translanguaging: commonalities and divergences*, går García og Otheguy (2020) gjennom hvordan flerspråklighet har blitt konseptualisert og andrespråklæring blitt implementert i skoleverket i den vestlige verden i moderne tid. Tradisjonelt, argumenterer de for, har normen vært at enhver har hatt ett dominant språk (gjerne kalt morsmål). Nye språk er blitt lært på skolen, og skulle idéelt sett både læres og brukes adskilt fra morsmålet. Flerspråklighet er som følge av dette blitt oppfattet som bestående av ulike og separate språk, ofte kalt L1, L2, og så videre. I 1953 kom både Einar Haugens *The Norwegian Language in America; A Study in Bilingual Behavior* og Uriel Weinreichs *Languages in Contact: Findings and Problems* ut. Begge har vært viktige for andrespråksforskningen (og for sosiolingvistikken, for den saks skyld), begge konseptualiserer språk som adskilte entiteter i språkbrukeren, og begge beskriver temaet jeg vil undersøke, om enn på et mer overordnet nivå. Haugen kaller det lån, og definerer det som et forsøk på “å reprodusere i ett språk et mønster tidligere funnet i et annet” (1950 : 212, min oversettelse). Weinreich omtaler det som ‘lingvistisk interferens’, og slår fast at “den idéelle tospråklige skifter fra ett språk til et annet i tråd med passende endringer i talesituasjonen (samtalepartnere, emner, osv.), men ikke i en uendret talesituasjon, og slett ikke innad i en setning” (1963[1953] : 73, min oversettelse). Dette synspunktet har flere andrespråksforskere senere argumentert imot. Poplack skriver for eksempel at kodeveksling, det å veksle mellom ulike språk i én og samme ytring, er noe som krever stor kyndighet i flere språk, ikke et tegn på manglende kompetanse i ett av dem (1980: 615). Det samme forfektes i Meisel (2004), Muysken (2000) og Baker (2011[2001]). I Norge virker likevel det synet å stå nokså sterkt, at veksling mellom språk er rotete og ugunstig. Til å unngå. Mange lærere må regnes til denne gruppen.⁶ Dette tross i at det ikke lenger finnes hold i påstandene om at interferens tilsvarer manglende tospråklig kompetanse.

Begrepet ‘transspråklighet’ ble intrudusert på nittitallet som en motsats til forestillinger om nødvendigheten av å holde språk adskilt, og var opprinnelig mer en

---

⁶ Det kan man ane av NRK-artikkelen *Når fint blir nice*, som blant annet viser eksempler på innlegg fra en Facebook-gruppe for lærere. Deres bekymring for hva de opplever som dalende norskkompetanse er stor. https://www.nrk.no/mr/xl/marta-aspehaug-snakkar-engelsk-med-norske-vener_-laerarar-er-bekymra-for-det-norske-spraket-1.15479901

pedagogisk tilnærming til flerspråklig opplæring enn et teoretisk begrep. Garcia (García & Wei 2014; García & Lin 2016; García & Otheguy 2020) har utviklet en sosiolingvistisk teori som tenker på flerspråklige individer som innehavere av ett enhetlig lingvistisk system som bygges gjennom sosial samhandling og som ikke er adskilt med grenser tilsvarende de navngitte språkene det måtte bestå av. Det er med andre ord totaliteten av en persons språklige kompetanse som er avgjørende. Nyere forskning hintet om at mennesker ikke er begrenset til å bruke kun ett språklig repertoar eller system av gangen (se. f. eks. Muysken 2000 : 250-263), og jeg vil i det følgende anta at man til enhver tid har tilgang til det hele, i tråd med den strengeste definisjonen av transspråklighet (García & Otheguy 2020 : 25). Når jeg finner eksempler på hva jeg selv vil kalle engelske lånord, antar jeg med andre ord ikke at ordet er hentet fra elevenes engelske mentale språkssystem, men fra deres språklige register i vid forstand.

2.2 Leksikalsk pragmatikk

Jeg kommer til å analysere det innsamlede datamaterialet med utgangspunkt i leksikalsk pragmatikk, et relativt nytt forsknings- og fagfelt som tar sikte på å undersøke det fenomenet at ord i bruk kan få modifisert sin betydning på en måte som leksikalsk semantisk teori ikke helt kan gjøre rede for (se for eksempel Wilson & Carston 2007 for en oversikt). Fokuset er med andre ord ikke ytringers betydning i sin helhet, men på hvilken rolle ulike ord eller fraser spiller i en ytring i ulike kontekster. Det er en nyttig innfallsvinkel for min undersøkelse av enkelte engelske lånord i norske setninger.

Selve begrepet ble først myntet av Robert Mercer i 1991 (Wałaszewska 2015 : 32), men er siden blitt videreutviklet av forskere som Blutner (1998; 2009; 2011), Wilson, Sperber og Carston (f. eks. Carston 2002; Wilson & Carston 2007; Wilson & Sperber 2004; 2012; Wilson 2003 m.fl.). De har alle det til felles at de legger Grices idéer om slutningsbasert kommunikasjon til grunn. Grice la i en forelesningsserie ved Harvard i 1967 frem det synspunkt at meningsfull kommunikasjon er helt avhengig av at de kommuniserende partene antar at samtalepartnere gjennom sine ytringer viser at de har til hensikt å kommunisere et visst innhold. Han sier med andre ord at det å *mene* noe med en ytring, både må bety å ha en intensjon om å fremkalle en effekt eller overbevisning hos en tilhører, men også om at tilhøreren skal oppfatte denne første intensjonen. La oss si at en elev i klasse vil fortelle at hun er ferdig med å koble sammen alle bildene i en digital presentasjon. For at ytringen hennes skal være meningsfull kommunikasjon, må hun både ha til hensikt å fremkalle en kognitiv effekt hos tilhøreren, i dette tilfelle noe slikt som at læreren skal være klar over at

hun er ferdig med å koble sammen bildene, og hun må også ha en tanke om at han vil oppfatte at hun med sin ytring ønsker at han skal være klar over dette. Om han ikke gjør dét, har noe gått galt, og kommunikasjonen er feilslått. Ytringen hennes vil ikke være i stand til å frembringe noen effekt (Grice 1957: 383). Men om han antar at hun ytrer seg fordi hun vil kommunisere noe, vil han forsøke å dekode ytringen, og kunne ilegge den et meningsinnhold. Det er denne antakelsen, eller slutningen om du vil, om at andre har noe de vil formidle som er det sentrale.

Et annet viktig bidrag fra Grice er at kommunikasjon er samarbeid. I en samtale, sier Grice, overholdes visse regler for at ting skal gå så knirkefritt som mulig. Det mest grunnleggende kaller han 'samarbeidsprinsippet', og han formulerer det slik:

“Utform ditt samtalebidrag slik det kreves, på det stadiet det finner sted, og i henhold til det godtatte formålet med, eller retningen for, samtalen du deltar i (Grice 1989 : 26, min oversettelse).”

Dette er en av pragmatikkens virkelige grunnstener, leksikalsk pragmatikk herunder. Grice kaller samarbeidsprinsippet et overordnet prinsipp, eller superprinsipp, og identifiserer fire underordnede kategorier, hver med egne maksimer, eller kommunikative regler til etterlevelse: Du bør si nok, men ikke for mye (kvantitetsmaksimen), du bør si sannheten (kvalitetsmaksimen), du bør si relevante ting (relevansmaksimen) og du bør uttrykke deg så klart som mulig (klarhetsmaksimen). Ulike teoretikere innen leksikalsk pragmatikk følger Grices maksimer i ulik grad. Noen foreslår flere maksimer, andre opererer med færre. Sperber og Wilsons (1995[1986]) relevanstheori, som nok best gjenspeiler min egen oppfatning av hvordan kognisjon og språk fungerer, benytter seg kun av en av disse maksimene, relevansmaksimen, og bruker den som grunnlag for å postulere to prinsipper om kognisjon og kommunikasjon. Det kommer jeg tilbake til om litt.

Leksikalsk pragmatikk tar for seg mange og ulike fenomener på ordnivå, men de kan plasseres i to hovedgrupper; innsnevring og utvidelse (Wałaszewska 2015 : 18). Innsnevring omfatter fenomener som for eksempel leksikalsk innsnevring, systematisk polysemi og leksikalsk blokkering, mens eksempler på utvidelsesfenomener er metaforisk forlengelse og kategoriforlengelse. Jeg vil definere, forklare og eksemplifisere disse ulike termene etter hvert som de dukker opp, men for å vise hvordan tilnærmingen kan fungere i praksis, vil jeg diskutere et par eksempler her. Leksikalsk blokkering, blant annet beskrevet av Blutner i *Lexical Pragmatics* (1998), og et tilfelle av betydningsinnsnevring fra Wilson (2003).

Eksemplene er, vil jeg si, godt egnet til å vise hvorfor en andrespråkstilnærming til leksikalsk pragmatikk er et nyttig verktøy.

Blokkering kan finne sted når et resultat av en produktiv regel eller prosess umuliggjøres eller vanskes av et allerede eksisterende leksikalisert uttrykk for det samme betydningsinnholdet. Et eksempel i norsk er alle begrepsparene som kan lages ved å legge -(e)r til et verb for å beskrive en person som utfører nevnte verb (ofte profesjonelt). ‘Løpe’ - ‘løper’, ‘bake’ - ‘baker’, ‘skateboarde’ - ‘skateboarder’, og så videre. I noen tilfeller eksisterer det imidlertid allerede et ord hvis betydning er synonym med substantivet som prosessen vanligvis munner i. For eksempel finnes ikke ordene ‘smier’, ‘troer’ eller ‘kjører’ i norsk, fordi de er blokkert av ‘smed’, ‘troende’ og ‘sjåfør’ (fra franske ‘chauffeur’, artig nok). Hva Blutner (1998) beskriver er en semantisk prosess kalt ‘conceptual grinding’, hvor et tallelig substantiv kan gjøres om til et massesubstantiv i visse språklige kontekster. Ta for eksempel setningen under.

Jeg traff en gammel dame med bilen min i stad, og nå er det gammel dame over hele frontruta. (Kjør forsiktig!)

Her er det først snakk om én enkelt gammel dame, som siden gjøres om til et massesubstantiv. I engelsk, skriver Blutner, kan ikke ‘cow’ i setningen ‘?I like cow’ enkelt forstås som et massesubstantiv, fordi resultatet av den konseptuelle kverningen (for en grusom direkte oversettelse, beklager!) er blokkert av et allerede leksikalisert, synonymt ord; ‘beef’. Han nevner også at det gjelder for paret ‘pig’ - ‘pork’. I tillegg kan par som ‘sheep’ - ‘mutton’, ‘calf’ - ‘veal’, og ‘deer’ - ‘venison’ nevnes. Felles for de engelske ordene for kjøtt er at de har samme etymologiske opphav, gammelfransk (hvor de hovedsakelig er tallelige substantiver og ord for dyr), og kom til de britiske øyer i forbindelse med normannernes invasjon i 1066. De moderne engelske tallelige substantivene er av germansk opprinnelse. En vanlig forklaring for skillet er at etter at William Erobreren erstattet det engelske aristokratiet med sine egne støttespillere fra kontinentet, ble den nye, franske elitens ord brukt om den ferdig tilberedte maten, som de hadde ansvaret for å spise, mens den engelske underklassens språk ble ordet for selve dyret. Forklaringen er blitt kritisert, blant annet skriver Robert Burchfield i *The English Language* at det ikke var en klar forskjell i betydning mellom ordene før på 1700-tallet (Johansson & Graedler 2002 : 65). Men uansett om forklaringen holder mål eller ikke, er mønsteret i moderne engelsk det samme. Franskættede ord betyr kjøtt, germanskættede betyr dyr. Andre mer eller mindre synonyme ordpar i engelsk med

henholdsvis germansk og fransk opphav er for eksempel ‘child’ - ‘infant’, ‘wish’ - ‘desire’ og ‘ask’ - ‘demand’. Parene er definitivt nært semantisk beslektet, men de er ikke identiske. ‘Infant’ beskriver et yngre menneske enn hva ‘child’ gjør, og de to andre parene kan oversettes nokså presist til ulike norske ord; ‘ønske’, ‘begjær’, ‘spørre’ og ‘kreve’ (dette siste finnes selvfølgelig fremdeles i engelsk i form av ‘crave’, igjen med en distinkt betydning). Andre par har ulik stilverdi, men er nokså like i betydning, for eksempel ‘stop’ - ‘cease’ eller ‘begin’ - ‘commence’. Hundreår med språkblanding har ført til massevis av begrepspar fra ulike språk som over tid har fått separate, ofte semantisk ulike, roller i språket. Dette er ikke noe som skjedde i høymiddelalderen, det er noe som skjer kontinuerlig. Men det er lettere å skjelve på avstand.

Innsnevring er når et ord eller en frase formidler et betydningsinnhold som er snevrere, mer avgrenset, enn ordet eller frasens semantiske innhold. Wilson (2003 : 274) bruker eksemplet ‘All doctors drink’, eller ‘Alle leger drikker’, hvor verbet i denne konteksten kan forstås som ‘drikker alkohol’ eller ‘drikker for mye alkohol’, i stedet for den typiske betydningen av ‘drikker’. ‘Drikker alkohol’ er åpenbart langt mer spesifikk betydning jamført den generelle betydningen. Likevel er det ikke vanskelig for oss å forstå setningen på denne måten. Ett enkelt ord kan ha ulike betydninger avhengig av konteksten.

En viss type betydningsinnsnevring skjer ofte i forbindelse med direkte lån, når vi kun har behov for én spesifikk betydning. Dette er tilfelle for nå godt etablerte ord som ‘corner’/‘kårner’, som på norsk betyr ‘hjørnespark’ og på engelsk kan bety et hvert ‘hjørne’. I norsk betyr ‘mail’ elektronisk post, og igjen er betydningen i engelsk videre. Dette er ikke uvanlig. Eksempelvis har jeg tidligere diskutert med flere klasser, både på barneskoler og i den videregående skolen forskjeller mellom ordene ‘unnskyld’ og ‘sorry’/‘sårri’ (uttales for øvrig oftest med en norsk r-lyd i en norskspråklig kontekst, og er vel derfor å regne som fonologisk integrert, men det er nå et lånord allikevel. Skillelinjene er tåkete). Jevnt over regnes ‘unnskyld’ for å være mer alvorlig, mens ‘sorry’ er mer hverdagslig. Det har blitt foreslått at ‘sorry’ betyr ‘det var ikke med vilje’, mens ‘unnskyld’ betyr ‘jeg er lei meg for hva jeg gjorde’. Dette slår meg som en god arbeidsfordeling mellom termene. De brukes begge når de trengs. Det kommer jeg tilbake til i 5.3.1.

2.3 Relevansteori

Sperber og Wilsons relevansteori (1995[1986]; Wilson & Sperber 2004; 2012), tar som nevnt utgangspunkt i Grices tanke om at kommunikasjon i stor grad handler om å uttrykke og gjenkjenne intensjoner, og hvordan språkbrukere kan slutte seg frem til disse

(Grice 1975; 1989). Modellen deres baserer seg på relevansmaksimen, og postulerer to prinsipper på bakgrunn av den; det kognitive relevansprinsippet og det kommunikative relevansprinsippet. Det kognitive relevansprinsippet lyder som følger: “Menneskelig kognisjon tenderer mot å maksimere relevans” (Wilson & Sperber 2004 : 610, min oversettelse). Relevans er her definert som forholdet mellom mental innsats og mentalt utbytte (eller kognitive effekter) ved bearbeiding av sanseinntrykk. Mental innsats vil omfatte slikt som å dekode ytringen, representere virkeligheten mentalt, hente frem ting fra hukommelsen og foreta slutninger, mens mentalt utbytte vil være “en lønnsom eller nyttig endring i et individs representasjon av verden” (Wilson & Sperber 2004 : 608) i den forstand at det bidrar til å oppfylle kognitive funksjoner og mål. En positiv kognitiv effekt kan innebære at en eksisterende antakelse blir styrket, svekket, eller at nye antakelser blir utledet som et resultat av prosessering av ytringen. Hvis en ytring er lett å prosessere, er den mer relevant enn en mer komplisert ytring som fører til samme positive kognitive utbytte. Sagt på enklest mulige måte; effektiv kommunikasjon er jevnt over å foretrekke fremfor mindre effektiv kommunikasjon, med mindre taleren har en spesifikk grunn til å velge en mindre effektiv uttryksform (for eksempel for å gi tilhøreren tilgang til et annet, og mer relevant, kognitivt utbytte) .⁷

Det kommunikative relevansprinsippet bygger på det kognitive, samt antakelsen om at det første prinsippet faktisk betyr at andre menneskers kognitive adferd er tilstrekkelig forutsigbar. (Sperber & Wilson 1995[1986] : 263) og kan oversettes slik: “Enhver språklige ytring kommuniserer en antakelse om sin egen optimale relevans” (ibid. : 260) Med det menes simpelthen at når du sier noe til noen, kommuniserer du implisitt til dem at din ytring er mer relevant for dem enn andre inntrykk som er tilgjengelige for dem i øyeblikket. Ditt publikum vil alltid operere ut ifra en forventning om at det du sier er optimalt relevant for dem, og derfor verdt å prosessere. Og, siden du som taler er interessert i å bli forstått, er det i din interesse å formulere deg slik at ytringen din blir så relevant som du makter og ønsker i øyeblikket (ibid. : 270). Dette er av avgjørende betydning for å forstå hvordan lånord inkorporeres i ytringer, slik jeg ser det. Jeg kommer til å anta at eksemplene fra klasseromsobservasjonen er produsert i tråd med dette prinsippet om optimal relevans. Det vil si at om et engelsk ord brukes i en ytring, er ordvalget motivert fra talerens side. Det var

---

⁷ Dette må forstås som en beint fram evolusjonær mekanisme, og minner meg i ikke ubetydelig grad både om Richard Dawsons *The Selfish Gene* (1976) og om Douglas Hofstadters artikkel *Analogy as the Core of Cognition* (2001). Sistnevnte er verdt å lese nesten uansett hvem du er, og ligger fritt tilgjengelig på nett. Han skriver til og med om mentale leksikon, så vi er ikke engang på viddene tematisk!

det beste ordet å velge⁸ i øyeblikket da ytringen ble produsert. Hvis det ikke hadde vært det, hadde det ikke blitt valgt, og ytringen ville vært en annen. Om en elev eksempelvis sier “Hun *hater* på meg, jeg skjønner det ikke” (*hater* uttales med en ei-diftong, som i engelsk) vil det si at valget falt på verbet *hate* fordi det vil bidra til å gjøre ytringen som helhet så optimalt relevant i situasjonen som mulig. Om verbet hadde vært et annet, for eksempel ‘misliker’ eller ‘hater’ (med “normal” norsk monoftong) ville ytringen vært mindre relevant, i følge eleven som produserte den. Spørsmålet blir da hvorfor ytringer som inneholder lånord, inneholder disse lånordene og ikke norske ekvivalente ord eller fraser. Slik jeg ser det er det tre hovedmuligheter.

2.4 Modell for motivasjon bak lånord i ytringer

For det første er det mulig at en norsk ekvivalent ikke er lett kognitivt tilgjengelig. Å inkludere vanlige, ofte brukte ord i en ytring, vil kunne bidra til å gjøre den lettere å prosessere, og dermed øke relevansen (Falkum & Kjøl 2014 : 181). For eksempel kan ytringen ‘Din drittsekk!’ i mange kontekster være mer relevant enn ‘Din døgenikt!’. Man hører sjelden ordet ‘døgenikt’ i dag, og mange må formodentlig grave dypere i hukommelsen for å hente det frem, eller slutte seg frem til betydningen utelukkende av konteksten, uten å ha tilgang til den leksikalske informasjonen. Det vil tilsvare mer arbeid, mer prosessering, og følgelig lavere relevans. Det er dette jeg mistenker at mange gjerne antar er skjedd når de hører lånord i talespråk. Når norsk språk hevdes å være truet av engelsk, er det ofte dette som fryktes; at norsk språk skal tape terreng på visse arenaer i samfunnet og erstattes av engelsk. Fenomenet kalles ofte ‘domenetap’, og jeg betviler ikke at det er en pågående prosess (se f. eks. Mæhlum 2007 : 163-170, Johansson & Graedler 2002 : 274-277, eller nær sagt ethvert nummer av tidsskriftet *Språknytt* som er utkommet de siste tjue årene). Men jeg er ikke her opptatt av språk på samfunnsnivå, men av individuelle ytringer og konteksten rundt disse. Når lånord benyttes fordi de er lettere kognitivt tilgjengelige enn potensielle, og mer stereotypisk norske, ekvivalenter, vil jeg kalle det ‘kognitivt domenetap’. Lemmaet, eller begrepet, kan enklest uttrykkes med en ordform som kan oppfattes som tilhørende engelsk, formodentlig fordi ordet forekommer ofte, eller i alle fall oftere enn eventuelle norske alternativer.

---

⁸ “Valg” er her ikke ment å signalisere at det er snakk om en bevisst prosess, det er det sjelden tale om i avslappet dagligtale, kun at det er mulig å tenke seg andre ord eller fraser som ville kunne tolkes nokså likt i den samme ytringen, men som av én eller annen grunn ikke vant frem.

For det andre kan det tenkes at verbet i ‘Hun hater på meg...’ spiller en pragmatisk, eller kontekstuell, rolle i fortolkningen. For å kunne diskutere hvordan dette bør forstås i denne sammenhengen, er det en del begreper og konsepter som må avklares. For det første hva relevansteorien tenker at en ytrings ‘kontekst’ er. Deretter vil jeg si litt om ad hoc-begreper. Innen relevansteorien er ikke kontekst synonymt med situasjonen ytringen fant sted i, men brukes for å mene de antakelser en tilhører benytter for å fortolke en ytring, og kan inkludere slikt som religiøse overbevisninger, minner, antakelser om fremtiden, talerens mentaltilstand, og så videre (Sperber & Wilson 1995[1986] : 15). Eksempelvis ville jeg og min dypt religiøse bestefar tolke fortellerstemmen i naturdokumentarfilmer ulikt, fordi vi har ulike mentale oppfatninger av virkeligheten. Blir vi fortalt om sepiablekksprutens nærmest utrolige evne til å kamuflere seg, ville én av oss aktivere antakelser om Guds tilstedeværelse i verden, den andre ikke. Denne forskjellen avhenger ikke av Virkeligheten med stor ‘v’, men av våre ulike mentale representasjoner av denne. Konteksten tilhører tilhøreren.

Et ad hoc-begrep refererer til begreper, eller et visst tankeinnhold, som en tilhører konstruerer pragmatisk idét hun prosesserer en ytring. Tanken er at mennesker kan bruke leksikaliserte begreper til å kommunisere et distinkt, ikke-leksikalisert konsept takket være vår evne til pragmatisk tolkning av ytringer. Innen relevansteorien regner en med at “alle ord oppfører seg som om... .konseptene de benyttes for å formidle i en gitt ytring må utarbeides kontekstuellt” (Sperber & Wilson 1998 : 185, min oversettelse). Relevansteorien tenker på ord (særlig innholdsord som verb, substantiver, adjektiver og adverb, til forskjell fra funksjonsord som konjunksjoner og preposisjoner) som semantisk underspesifiserte, i den forstand at de, nesten uten unntak, kan brukes i ulike språklige og utenomspråklige kontekster for å kommunisere ulike (men beslektede) konsepter eller betydninger. For eksempel kan ordet ‘bil’ i ytringen “Har du fått en ny bil?” formidle to ulike konsepter avhengig av om jeg spør en godt voksen mann, eller en lekebilgal femåring. Ordet ‘bil’ i ytringen er semantisk underspesifisert, og kombinert med tilhørers forventning om at ytringen er optimalt relevant gitt den tilgjengelige konteksten, vil det samme ordet kunne kommunisere ulike *typer* bil (jamfør begrepsinnsnevring, som diskutert ovenfor). Disse situasjonsspesifikke betydningene er ad hoc-begreper. De står ‘til denne situasjonen’, men ikke nødvendigvis til den neste.

Av samme grunn kan også det samme konseptet kommuniseres med ulike ord i ulike kontekster. En elev kan velge å si ‘hate på’ fremfor ‘misliker’ fordi hun ønsker å fremstå, eller bli forstått, på en viss måte, og antar at engelsk språk i den gjeldende konteksten vil føre til en bedre, eller i alle fall en annen og i øyeblikket mer ønskelig, tolkning av ytringen. Dette blir jevnlig vist i holdningsundersøkelser blant unge, og er hva for eksempel Mæhlum

beskriver når hun skriver at “det å bruke engelsk, i seg selv kan være i stand til å signalisere tilhørighet — eller ønske om tilhørighet — i bestemte sosiokulturelle grupperinger eller sfærer” (Mæhlum 2007 : 182), eller som Preisler, i sin bok om bruk av engelsk i ulike danske subkulturer, beskriver slik: “Man erhverver sig sin position på subkulturens rangstige ved at vise hvor dygtig man er til at tilegne sig og beherske det subkulturelle betydningsunivers, som det symboliseres i livsstil, sociale adferdsmønstre, påklædning, kropssprog og især den verbale sprogbrug (Preisler 1999 : 232). Subkulturene som elever viser tilhørighet til i 2022, som oftest nettbaserte i en eller annen grad, er sannsynligvis andre enn i 1999, men engelsk som kommunikasjonsspråk vil være en fellesnevner i mange tilfeller. På (blant annet) denne måten kan engelske lånord spille en rolle som identitetsskapende og -formidlende. De har en signaleffekt, ikke en ulik semantisk betydning. Men de spiller en rolle! En ytring som inneholder et engelsk lånord både kan tolkes og blir tolket annerledes av en tilhører enn en ellers lik ytring med en norsk ekvivalent. Forutsatt at et lånord *ikke* er motivert av et kognitivt domenetap, men for å påvirke tilhøreren til å anta visse egenskaper i taleren, deriblant for eksempel gruppetilhørighet, vil betydningen av ytringen bli en annen. Den vil bli oppfattet annerledes av en tilhører. Om vi ser tilbake på antakelsen om en ytrings optimale relevans, vil en ytring med et lånord som benyttes på grunn av et kognitivt domenetap være den mest relevante ytringen en taler *makter* å produsere, mens en ytring med et lånord som benyttes fordi det spiller en viss identitetsmarkerende rolle, vil inneholde nettopp dette lånordet fordi taleren *ønsker* det. En slik bruk av lånord representerer, slik jeg ser det, en språklig kompetanse fra talerens side, og hvis vi antar at en “helt norsk” setning var en mulighet i utgangspunktet, er det en kompetanse som lar dem justere ytringens betydningsinnhold på detaljnivå, fordi tilhøreren formodentlig vil aktivere andre minner, andre kulturelle antakelser, i fortolkningsprosessen. Ytringen vil få en annen kontekst, og dermed en annen betydning. Ikke voldsomt annerledes, men ikke identisk heller.

Den tredje muligheten for å forklare hvorfor en ytring inneholder et lånord og ikke en norsk ekvivalent, vil rett og slett være at lånordet betyr noe annet enn den norske ekvivalenten. De er semantisk ulike, de koder ikke (lenger) det samme betydningsinnholdet. Over oppga jeg ord som ‘corner/kårner’ og ‘mail’ som eksempler på lånord med avgrenset betydning. ‘Caps’, ‘bag’, ‘label’, ‘farm’ og ‘speaker’ har også alle kun en nokså spesifikk betydning i norsk, og en mer generell betydning i engelsk. Dette er ikke slett ikke uvanlig ved innlån av ord (Johansson & Graedler 2002: kap. 5). I tillegg til direkte innlån av spesifikke betydninger, som ‘corner’ i norsk, finnes lånord som eksisterer side om side med norske begreper fordi de har en litt annen betydning. For eksempel er en ‘coach’ er noe litt annet enn

en ‘trener’. Arbeidsfordelingen er slik at en treners veiledning er av en fysisk karakter, mens en coach i større grad hjelper deg mentalt. Et annet eksempel, om enn av et langt mer innarbeidet ord, er at de fleste jeg har spurt mener at en ‘boks’ er noe litt annet enn både ‘eske’ og ‘kasse’. Boks kommer selvfølgelig fra engelske box, men er integrert i norsk på alle tenkelige måter; ortografisk, fonetisk, morfologisk, sosialt, og, i alle fall for noen, semantisk.

Det konseptuelle innholdet som er kodet i disse siste eksemplene er ikke identisk med noen norsk ekvivalent. Det er i tråd med kontrastprinsippet, slik for eksempel Eve Clark formulerte det: Enhver formforskjell i et språk markerer en meningsforskjell (1987 : 2)⁹. Denne meningsforskjellen kan bestå i nettopp slikt som jeg kalte identitetsmarkerende betydningsjustering over, men vil også kunne bestå i en viss grad av synonymitet, altså to leksikalske enheter med delt betydning¹⁰. Absolutte synonymmer, skulle de eksistere (hvilket jeg tviler på at de gjør, blant annet grunnet kontrastprinsippet), vil ha identisk betydning i alle henseender, og i alle kontekster. Delvise synonymmer (heretter bare kalt synonymmer) kan ha lik eller ulik betydning, helt avhengig av konteksten. For eksempel betyr ‘Vil du bli med å jogge en tur?’ nær sagt det samme som ‘Vil du bli med å løpe en tur?’. Ordene kan erstatte hverandre uten at setningen endrer betydning nevneverdig. Men hvis du derimot roper ‘Jogg for livet!’ maner ikke setningen frem de samme bildene som ‘Løp for livet!’ gjør.

Et par ulike semantiske relasjoner ord kan ha, er verdt å nevne her; hyponymi og hyperonymi. ‘Hyponymi’ er forholdet et ord med en snevrere betydning har til et ord hvis betydning omfatter denne snevrere betydningen, og mer til.¹¹ For eksempel er ‘spaghetti’ og ‘tagliatelle’ hyponymer til ‘pasta’. Ord kan være hyponymer til flere ulike ord, som når ‘hund’ er et hyponym til både ‘kjæledyr’, ‘pattedyr’ og ‘dyr’. Andre ordklasser kan også være hyponyme. For eksempel er ‘spankulere’, ‘slentre’ og ‘vandre’ ulike måter å gå på, og kan således sies å være hyponymer til det mer generelle bevegelsesverbet ‘gå’. Et hyperonym er dette forholdet i revers, altså forholdet et ord har til andre ord hvis betydning inngår i dets

---

⁹ Kontrastprinsippet er dog ikke Clarks originale idé. Se for eksempel kap. 14 i Paul (1891), hvis budskap er destillert på side 272 i utsagnet “Språk avskyr overflødigheit.” (min oversettelse), eller Kiparskys (1983) “unngå synonymitet-prinsipp”; produktet av en leksikalsk regel kan ikke være synonymt med en allerede eksisterende leksikalsk gjenstand. For ordens skyld bør det nevnes at kontrastprinsippet ikke bør regnes som noen naturlov, men som en trend, slik for eksempel Uhrig (2015) argumenterer for.

¹⁰ The Concise Oxford Dictionary of Linguistics:

<https://www-oxfordreference-com.ezproxy.uio.no/view/10.1093/acref/9780199675128.001.0001/acref-9780199675128-e-3324>

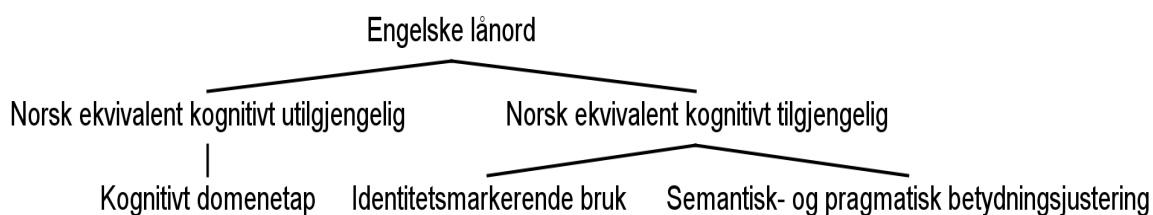
¹¹ The Concise Oxford Dictionary of Linguistics:

<https://www-oxfordreference-com.ezproxy.uio.no/view/10.1093/acref/9780199675128.001.0001/acref-9780199675128-e-1526?rskey=wSetun&result=1>

egen¹². ‘Dyr’ er et hyperonym til ‘hund’, ‘mat’ er et hyperonym til ‘pasta’, og ‘pasta’ til ‘tagliatelle’.

Om engelske lånord inngår i slike semantiske forhold med norske ord, vil det i mine øyne være et argument for at lånordet er integrert i en elevs norske ordtilfang. I følge Clark godtar tospråklige barn absolutte synonymer på tvers av ulike språkssystem, men ikke innad i hvert enkelt (1987 : 14). ‘Grønn’ og ‘green’ har vel nokså identisk betydning, og kan ikke, i følge Clark, være del av samme språkssystem. Men om for eksempel det å ‘game’ er en spesiell måte å ‘spille’ på, eller hvis det å ‘shoppe’ er en spesiell måte å ‘handle’ på, vil de kunne være nettopp dét. Mye tyder på at det er tilfelle. Setningen ‘Vil du bli med å handle?’ synes å ha et annet og mer omfattende tolkningsrom enn ‘Vil du bli med å shoppe?’¹³ Å ‘game’ kan enten være å spille noe som krever en skjerm, eller så er det å spille ‘for alvor’, og ikke for moro skyld. Det avhenger av hvem man spør. Men det er ikke det samme som å ‘spille’, som igjen har en videre leksikalt kodet betydning.

Basert på disse tre mulighetene kan jeg tegne en modell for de ulike mulige motivasjonene bak engelske lånords forekomst i norsk dagligtale.

Det er selvfølgelig ikke vanntette skott mellom disse inndelingene. Jeg vil anta at et kontinuerlig spekter fra ytterkant til ytterkant best vil beskrive de faktiske forhold. Men jeg ønsker å kunne si noe om hvor, sånn omtrentlig, ulike eksempler på lånord befinner seg i diagrammet. Det kan argumenteres for at kognitivt domenetap representerer en mulig trussel mot enkelte norske ord, hvilket, over tid, i sum kan medføre en forringelse av et individs mulighet til å uttrykke meningsinnhold på norsk tilstrekkelig presist. Eller, i det minste, at det

¹² The Concise Oxford Dictionary of Linguistics: <https://www-oxfordreference-com.ezproxy.uio.no/view/10.1093/acref/9780199675128.001.0001/acref-9780199675128-e-1522?rsk=71N0nP&result=1>

¹³ Kan hende er de sågar verb med ulike aspekter? Enkelte jeg har snakket med har indikert at ‘shoppe’ ikke er et telisk, eller målorientert, verb i det hele tatt. Hvis du blir avbrutt mens du leker, har du fremdeles lekt (ergo er ‘leke’ atelisk), men hvis du blir avbrutt mens du kjøper, har du ikke kjøpt (ergo er ‘kjøpe’ telisk). Om du blir avbrutt mens du shopper, har du da shoppet?

er snakk om en viss inkompetanse, som en gjerne skulle vært foruten.¹⁴ Om et lånord derimot fungerer betydningsjusterende på noe vis, vil jeg se det fremfor alt som et tegn på språklig kompetanse. I min analyse kommer jeg til å benytte meg av en relevanstereoretisk tilnærming til klasseromsyttringene jeg har observert. Både når det gjelder hvordan de formes og hvordan de tolkes. Jeg vil bruke intervjuene til å forsøke å få et innblikk i den konteksten som beriker de semantisk underspesifiserte yttringene. Denne konteksten tilhører og finnes hos elevene selv. Jeg vil komme nærmere inn på hvordan jeg tilnærmer meg intervjuene i metodekapitlet (Kap. 4).

3. Forskningsstatus

3.1 Lånord i norsk

Det er blitt skrevet en hel del om lånord i norsk opp gjennom tiårene. Totalt sett er det det latinske, greske, lavtyske og franske lånord som er sterkest representert i norske ordlister (Sandøy 2000 : 29), men fra og med nittenhundretallet er engelsk blitt stadig viktigere. Etter andre verdenskrig har engelsk dominert fullstendig som påvirkerspråk (Johansson & Graedler 2002 : 83).¹⁵ Følgelig er det også engelsk det er blitt skrevet og ment mest om. Under følger en kort gjennomgang av tidligere arbeider som tar for seg integrering og bruk av lånord i norsk. Den er langt fra fullstendig, men jeg vil mene den likevel gir en oversikt over hva som er sagt og ment om fenomenet, og hvordan min oppgave kan forstås og plasseres i sammenheng.

Aasta Stenes *English Loan Words in Modern Norwegian: A Study of Linguistic Borrowing in the Process* utkom i 1945, og representerer den første omfattende studien av emnet. Stene behandlet en liste på 530 lånord hun hadde samlet på tredvetallet. De fleste av dem er tekniske termer eller ord for kulturelle fenomener (‘foxtrot’, ‘speedometer’, ‘manager’, og liknende), gjerne fra USA. I forordet til boken sier hun at hun følte hun fikk

---

¹⁴ Her kunne en ta for seg problemstillingene knyttet til hvilke ord som *bør* kunnes av talere av norsk. Det er vel teknisk sett mer presist å dele “kognitivt domenetap” i modellen over i to; ett hvor et ord fra et annet språk er tilgjengelig, og ett hvor det ikke er noe tilgjengelig ord overhodet. For eksempel måtte jeg i fjor sommer overbevise en bekjent om at ordet ‘skurtresker’ faktisk eksisterte. For henne var ordet åpenbart kognitivt utilgjengelig, men ingen ekvivalent var å finne, verken på engelsk eller annet vis. Representerer noe slikt en trussel mot norsk? Kanskje, kanskje ikke. Å lage en liste over, og å intervjue informanter om, ord de ikke kan er sannsynligvis vrient, og nytteverdien er ikke åpenbar for meg. “Kognitivt domenetap” brukes her kun om tilfeller hvor engelske ord er brukt, øyensynlig i mangel av norske ord, og ikke om tilfeller hvor ord ikke er brukt eller kjent i det hele tatt.

¹⁵ Det er verdt å presisere at disse beregningene er basert på lånord i ordlister. Det gir selvfølgelig mening, for det er svært vanskelig å gjennomføre en slik opptelling på annet grunnlag, men det er også en appell til et sentralisert, normativt leksikon av akkurat den typen jeg mener ikke egentlig er særlig relevante å bruke. Ord, innlånte eller ei, eksisterer i første rekke i møter mellom individuelle språkbrukere, ikke i ordbøkene.

beskrevet et språkstadium i siste liten, før store omveltninger (andre verdenskrig) fant sted, omveltninger som ville få mye å si for språkpåvirkningen fremover.

I tiårene etter krigen, blir engelske lånords prevalens i avgrensede domener jevnlig beskrevet i en rekke akademiske oppgaver. For eksempel i Bjørn Thrane Rafnungs hovedoppgave *English loanwords in a Norwegian newspaper with special reference to hybrid compounds* (1965). Ingrid Ann Devenish undersøker engelsk i popens verden i *English Influence on Norwegian Pop Music Language* (1990), og Julie Kristine Veaas har skrevet om kodeveksling på bloggen til Caroline Berg Eriksen (2017). Inger Valbergs “The perfect look” – a study of the influence of English on Norwegian in the area of fashion and beauty (1990) tar for seg lånord innen mote og skjønnhet nokså spesifikt.

Ann Helen Leas masteroppgave fra 2009, *Lånord i norsk talespråk*, undersøker hvordan lånord fra ulike språk integreres. Hun baserer oppgaven på et stort talespråkskorpus, med et spesielt fokus på formell integrering av verb, adjektiv og substantiv, altså hvordan disse endres morfologisk og fonologisk for å passe inn i en norsk grammatikk. Hun skriver også om andre måter ord kan bli integrert på, for eksempel sosial- og leksikalsk integrering. Leksikalsk integrering deler hun videre opp i undergruppene innsnevring, utviding og forskyvning, begreper jeg selv er innom, om enn med et annet teoretisk perspektiv.

Therese Brandseggs “Kolles pute’n herre together da?” (2001) må også nevnes, da hun tar for seg forekomster av engelske lån i talespråket til ungdommer i Trøndelag. Hun finner blant annet at det forekommer langt flere direkte lån enn indirekte lån, og at de forekommer langt oftere i tale enn i skrift. I tillegg analyserer hun konteksten ordene brukes i, og prøver å si noe om motivasjonen bak dem. Hun konkluderer med at engelsk fungerer som stilmarkør, for å gi språklig variasjon, og som et diskursivt hjelpemiddel (Brandsegg 2001: 121), ikke helt ulikt hva jeg selv har funnet.

I 1963 kom Alf Hellevik ut med *Lånord-problemet*, hvor han eksemplifiserer den gjennomgående holdningen til lånord blant landets forvaltere av språklige normer de siste tiårene. Hellevik reagerer på at ord som ‘drive-in-kino’ brukes fremfor ‘bilkino’, at ‘stevne’ har måttet vike for ‘festival’ eller at ‘vertikal’ er det nye ‘loddrett’. Avslutningsvis skriver han at vi med “ei nøktern og avbalansert språkrøkt [såleis skulle kunne] oppnå å bli kvitt nokre av dei verste utvekstane...”, og maner til samhold for å verne om morsmålet.¹⁶

---

¹⁶ Spor av liknende holdninger finnes også i akademiske arbeider på høyt nivå. I Rocka, hipt og snacksy skriver Johansson og Graedler at det største problemet med lånordene er at de “kan blir en lettvinnt løsning”, og at “Utfordringen er å utnytte ressursene i morsmålet (2002 : 274). Dette tross bokas gjennomgående nøkterne innstilling til lånordenes rolle og utbredelse. Hvorfor en tungvint løsning er å foretrekke fremfor en lettvinnt én spesifiseres ikke.

Professor Stig Johansson ved universitet i Oslo startet forskningsprosjektet Engelsk i norsk språk og samfunn i 1984, og opprettet en database med omtrent 19 000 eksempler på innlån fra aviser, blader, skjønnlitterære verker, tidsskrifter o.l. Databasen er brukt som kildegrunnlag for flere masteroppgaver om emnet.

Anne-Line Graedlers doktoravhandling fra 1995, *Morphological, semantic and functional aspects of English lexical borrowings in Norwegian*, representerer det grundigste arbeidet innen feltet siden Stene. Hun undersøker hvordan lånord integreres i det norske språket, hvilke mekanismer som ligger bak, og om ordene endrer betydning når de brukes i nye, norskspråklige kontekster. Hun konkluderer blant annet med at mengden lånord er begrenset, og ikke representerer noen trussel mot norsk, ikke minst fordi engelske lånord har en annen stilverdi (Graedler 1995 : 257). Noen år senere, i 2002, forfattet Johansson og Graedler boka *Rocka, hipt og snacksy sammen*. Den er i stor grad basert på Graedlers avhandling. De har også satt sammen *Anglismeordboka* fra 1997, som et bilde på hvilke engelske lånord som fantes i norsk språk på nittitallet. Den er nyttig for alle som ønsker å foreta diakrone sammenlikninger over de siste 25 årene.

Det finnes også mange ulike oppgaver og artikler om særskilte ord og isolerte fenomener på tvers av språkene, i tillegg til artikler og bøker innen forskningsfelt som sociolingvistik og dialektologi, som også har interessant perspektiver og innsikter å komme med for å øke forståelsen for språkendring mer generelt. Her vil navn som Helge Sandøy (2000; Svavarsdóttir, Paatola & Sandøy 2010), Unn Røyneland (f. eks. Brunstad, Røyneland & Opsahl 2010) og Brit Mæhlum (2002; 2007) være gode utgangspunkt for videre lesning.

Fokuset når en har behandlet lånord har gjerne vært på å kartlegge omfang, både av lånordene i seg selv (Stene 1945; Sandøy 2000; Graedler & Johansson 1997) og av ulike integreringsprosessers effekt på disse (Graedler 1995; Lea 2009; Sandøy 2000, m. fl.). I tillegg kommer oppgaver som tar for seg norske språkbrukeres verdi- og akseptibilitetsvurderinger av ulike lånord. Hege Fjeldseth Hellums hovedfagsoppgave *En undersøkelse av unge språkbrukeres holdninger til engelske importord i norsk* (2003) er et eksempel på det siste.

Dette er, som nevnt, slett ingen komplett liste, men et utvalg av hva som er å finne, skulle man ønske å lese seg opp . Jeg har ikke lyktes i å finne oppgaver som tar for seg lånord med samme teoretiske utgangspunkt som jeg selv bruker. Dessuten er svært mye skrevet før de sosiale mediens gjennomslag (og etter hvert nær sagt altomfattende tilstedeværelse). Internett- og SoMe-æraen representerer en språklig og kulturell omveltning på linje med andre verdenskrig og det påfølgende amerikanske kulturelle hegemoniet. Unges

språkhverdag er i dag en ganske annen enn hva den var for kun et par tiår siden. Medietilsynets foreløpig nyeste rapport om norske barn og unges medievaner, viser for eksempel at mens 44 prosent av informantene oppgir at norsk er det språket de bruker mest i sosiale medier, hvilket gjør det til det mest utbredte språket totalt sett, er det en betydelig gruppe på 32 prosent som oppgir at engelsk er det språket de bruker mest. Når det kommer til spill, strømming av serier og YouTube-videoer, er det engelsk som dominerer (Medietilsynet 2020: 86-91). Effektene av en slik ny språkhverdag skriver Anne Mette Sunde om i sin doktoravhandling, *Skjult påvirkning: Tre studier av engelskpåvirkning i norsk* (2019). Der tar hun blant annet for seg forekomst- og bruk av engelsk i autentiske talesituasjoner, rent spesifikt gjennom opptak av et e-sportlags kommunikasjon under en kamp, samt oppfølgingsintervjuer av spillerne. Det likner i grunn nokså mye på hva jeg selv har gjort, men Sundes fokus ligger i større grad på hvilke *typer* lån som forekommer, og ikke på hvorfor de ulike ordene velges. Avhandlingen er vel verdt å lese.

4 Metode

Metoden jeg har benyttet er en kombinasjon av observasjon og gruppeintervjuer. Observasjonsfasen er viktig, fordi den danner grunnlaget for gruppeintervjuene, i den forstand at eksemplene jeg ber informantene diskutere i intervjuene, er hentet derfra. Det var viktig, nettopp fordi det ikke er min egen bruk av engelske lån- og fremmedord jeg er interessert i å undersøke, men mine informanternes, og jeg kan ikke uten videre anta at vi deler et felles ordtilfang. Jeg er interessert i å undersøke lånord som faktisk brukes i elevers talespråk, for å se hvordan de kan brukes, og da er det ingen vei utenom å høre etter når elevene snakker. I det følgende vil jeg forklare, begrunne og teoretisk forankre fremgangsmåten jeg har valgt, samt se på svakheter og mulige feilkilder.

4.1 Observasjon

Observasjonen er gjennomført over en uke med et syvende-trinn ved en skole i Oslo. Jeg har hovedsakelig vært i to av klassene på trinnet, men har snakket med elever fra hele trinnet i tallrike friminutt og fellestimer. Elevene var informert om hvorfor jeg var der, og hva jeg var ute etter å undersøke. Når læreren har snakket, eller det har vært plenumssamtaler, har jeg sittet bak i klasserommet, men når elevene arbeider, enten individuelt eller med hverandre, har jeg gått rundt og lyttet, snakket, spurt og hjulpet til med oppgaver i den grad jeg har kunnet. Når jeg har hørt setninger med engelske lånord, har jeg skrevet dem ned i en notatblokk. Noen setninger er fra samtaler jeg selv har deltatt i, andre har jeg overhørt fra

samtaler elever har hatt med hverandre. I mange tilfeller har jeg spurt om lånordets betydning og mulige bruksområder allerede i det jeg hører dem, og så notert ned noen stikkord sammen med eksempelsetningen. Slik har jeg i en del tilfeller fått innspill fra den som ytret setningen, selv om han eller hun ikke har deltatt i noe intervju. Etter en ukes observasjon hadde jeg en liste på omkring hundre eksempelsetninger. Av disse valgte jeg ut førti som jeg av ulike årsaker var interessert i å undersøke nærmere. Noen av dem fordi jeg aldri hadde hørt ordet før. Andre fordi jeg har hørt ordet talløse ganger, og allerede fra før hadde en tydelig formening om hva det betyr og hvordan det brukes. Noen valgte jeg fordi jeg slet med å finne mulige norske ekvivalenter, andre fordi jeg ikke kunne skjønne hvorfor elevene *ikke* brukte, slik jeg så det, åpenbart synonyme, norske ord.

4.2 Gruppeintervjuer

Jeg har foretatt tre gruppeintervjuer (omtalt som Intervju 1, 2 og 3 i det som følger) av til sammen fjorten elever. Totalt har jeg transkribert omtrent to timer med intervjuopptak, som vil danne hovedgrunnlaget for min analyse i denne oppgaven. I intervjuene går vi gjennom eksempelsetningene én etter én, og følger et mønster hvor jeg først leser setningen høyt, for så å spørre hva deltakerne mener setningen betyr, og hvordan man kan si det samme med kun norske ord. Om ingen har noen forslag, har jeg gjort klar noen mulige ekvivalenter på forhånd, som jeg presenterer, og som informantene kan vurdere om er akseptable. Det var heldigvis sjelden nødvendig. Som regel visste informantene hva de ulike setningene betød, og hadde flere forslag til hvordan det kunne sies på annet vis. De ulike forslagene ble så diskutert, og eventuelle uenigheter ble utforsket og oppklart informantene i mellom, inntil en viss enighet ble nådd. Rollen jeg tok på meg i denne fasen var å stille oppklarende og utforskende spørsmål, og å avslutte hver eksempelsetning ved å bytte ut det engelske ordet eller frasen i setningen med den norske ekvivalenten, for å høre om informantene mener det er akseptabelt, og om det har samme kommunikative verdi, så å si, med og uten engelske lån.

4.3 Etske hensyn og datahåndtering

Jeg har observert og intervjuet barn, og da er det ekstra viktig at etiske retningslinjer i forbindelse med samtykkeinnhenting, fra både foresatte og barna deres, så vel som forsvarlig innhenting, lagring, behandling og sletting av data, blir fulgt. Prosjektet er gjennomført i henhold til Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH) sine "forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og

teologi¹⁷, det er godkjent av Norsk senter for forskningsdata (NSD), og datainnsamling, -lagring, -behandling er utført i henhold til Universitetet i Oslos retningslinjer¹⁸. Den innsamlede informasjonen, altså intervjuopptakene, er blitt fullstendig anonymisert ved transkripsjon, og opptakene er så blitt forsvarlig slettet.

4.4 Refleksjoner rundt metodevalg

Jeg valgte gruppeintervjuer framfor individuelle intervjuer dels for å få med flere informanter på kortere tid, og dels for å legge til rette nettopp for “dagligtale”. En observasjon jeg gjorde meg, var at det under plenumssamtaler i klasserommene knapt forekom eksempler på bruk av engelske lånord fra elevenes side. Et par av lærerne brukte en del engelske ord og fraser (“Aulaen må *bookes* først.”, “...*freshe* det opp mens dere er litt sånn *sharp*.”, “Nå må vi ta en liten *time-out*.”, et cetera), men elevene holdt seg til norsk. Én mulig grunn til dét er selvfølgelig at jeg var der, og at det ikke var særlig attråverdig å knote med språket i full offentlighet og bli foreviget i notatblokka mi. Samtidig var det i begge klasserommene jeg tilbrakte tid i nokså stor entusiasme rundt jakten på engelske ord. En god del av setningene jeg skrev ned under observasjonsfasen hørte jeg ikke selv direkte, jeg ble bedt om å skrive dem ned av elever som selv hadde brukt dem, og så lagt merke til det. En annen grunn til fraværet av engelsk i plenumssamtalene jeg overvar, kan være at det å si noe foran en hel klasse, selv én du har kjent gjennom syv år med skolegang, er en situasjon som oppleves som mer formell, og har andre språklige normer enn en samtale i mindre grupper. Min intuisjon i forkant var at klassen var et så velkjent publikum, og klasserommet en så velkjent omgivelse, at selv ytringer i plenumssamtaler ville kunne likne på hva Labov kalte ‘the vernacular’, hvor taleren er fokusert på temaet for samtalen, og i minst mulig grad på selve språket som brukes (Labov 1972: 112). Det viste seg ikke å stemme, i alle fall ikke i disse klassene. Faktisk var skiftet i stil mellom plenumssamtaler og mer personlige samtaler mellom mindre grupper av elever påfallende stort. Plenumssamtalene inneholdt lengre, mer kompliserte setninger, færre pauselyder (‘eeeh’, ‘øøøh’, ‘emm’) og få til ingen innslag av engelsk. Mer personlige, uformelle samtaler elevene i mellom bestod til sammenlikning gjerne av kortere, enklere setninger, flere pauselyder og en god del innslag av engelsk ord (“De *targeta* meg!”), fraser (“Dette er min bror *from the trenches!*”) og setninger (“*Oh no, I forgot my book!*”). I dette tilfellet er det selvfølgelig de engelske lånordene som er av

---

¹⁷

<https://www.forskningsetikk.no/retningslinjer/hum-sam/forskningsetiske-retningslinjer-for-samfunnsvitenskap-og-humaniora/>

¹⁸ <https://www.uio.no/tjenester/it/sikkerhet/lis/tillegg/lagringsguide.html>

interesse, og selv om jeg ikke kan slutte at dette skillet mellom bruk og fravær av engelsk i ulike klasseromssjangre gjelder for andre klasser på andre skoler, viser det i det minste at de elevene jeg observerte besitter og behersker ulike språklige registre som benyttes i ulike kontekster¹⁹, og at disse ulike kontekstene krever (eller tillater) ulike ordtilfang, selv når tilhørerne i én situasjon er et subsett av tilhørerne i en annen. Eller, sagt på en annen, enklere måte; elevene jeg observerte hoppet uten vansker mellom ulike talestiler. I noen av dem var engelske lånord nokså fremtredende, i andre var de fraværende. Det eneste som endret seg var *antall* mottakere, ikke *hvem* mottakerne var²⁰. De er, med andre ord, medlemmer av flere ekspertgrupper, hver med sitt unike felles ordtilfang, og hvilket ordtilfang som benyttes varierer innad i samme gruppe i ulike kontekster. Når jeg fokuserer på elevers dagligtale, deres ‘vernacular speech’, er det ikke fordi jeg mener det representerer en mer grunnleggende form for kommunikasjon, men simpelthen fordi det var der de engelske lånordene dukket opp.

En annen grunn til at jeg valgte å gjennomføre gruppeintervjuer, var å minimere egen påvirkning på informantene. Siden deres uformelle dagligtale er studieobjektet, er det formålstjenlig å legge til rette for en slik samtalestil. I intervjutranskripsjonene kommer det klart frem at elevene har brukt engelske lånord i fleng, hvilket formodentlig betyr at stilen de benyttet i intervjuene likner den eksempelsetningene er hentet fra. Håpet var dessuten at informantene i stor grad skulle diskutere seg i mellom, mens min rolle skulle være å stille åpne spørsmål om hva ord betyr, samt oppklarings spørsmål der det var nødvendig. Det var også i stor grad slik intervjuene forløp. En siste tanke bak valget av gruppeintervju var å minimere informantenes eventuelle følelse av en skjev maktbalanse i samtalen, som kunne påvirke svarene deres. Der jeg er voksen, møteleder og representerer en formell institusjon, er de mange, og derfor ikke avmektige. I tillegg søkte jeg å gjøre det klart, både eksplisitt innledningsvis, og implisitt gjennom spørsmålene jeg stilte underveis, at jeg var der for å *lære*, mens de var der for å lære *bort* (Labov 1981: 15).

---

¹⁹ Dette er selvfølgelig noe de deler med det store flertallet av verdens kommunikativt kompetente befolkning, og ikke overraskende på noe vis. Mennesker former ytringene sine til situasjonen de til enhver tid befinner seg i. Se for eksempel Eckert 2000, Milroy og Gordon 2003: 49-51, eller, som et eksempel på hvor tidlig denne evnen til å benytte riktig register og språk i ulike situasjoner kan læres, Lanza 1991.

²⁰ Med unntak av læreren, som nok kan ha noe å si. Likevel, i den ene klassen brukte elevene en god del lånord i én-til-én-samtaler med læreren, men fremdeles ingen i plenumssamtalene, hvilket kan hinte om at det er antallet, snarere enn mottakerne, som utgjør den største forskjellen, i alle fall i denne klassen.

4.4 Feilkilder og svakheter

Den største feilkilden i dette prosjektet er det jeg selv som står for, både i observasjonsfasen og i intervjufasen, dog av ulike årsaker. Under observasjonen er kilde simpelthen det at det skjer mye i et klasserom, og når jeg går rundt og lytter til og snakker med elever, er det en hel del som går meg hus forbi. Sannsynligvis har jeg gått glipp av ytringer som ville vært spennende å diskutere i intervjuene. I plenumssamtaler mellom lærer og klasse kan jeg få med meg det meste, men, som nevnt, brukte elevene nær sagt utelukkende norske ord i slike kontekster. At jeg har oversett²¹ noen eksempler jeg ellers ville inkludert er antakelig ikke avgjørende; jeg mener jeg har fått med nok materiale til å kunne trekke noen slutninger. Men formodentlig finnes det også lånord og anglismer som andre, med mer kunnskap om norsk språk og språkhistorie, ville registrert, men som jeg ikke legger merke til, fordi jeg oppfatter dem som norske. Et eksempel kan være at jeg i en samtale med en professor i opptakten til dette prosjektet ble gjort oppmerksom på at jeg brukte ordet ‘nummer’ når jeg skulle brukt ‘tall’, nettopp grunnet påvirkning fra engelske ‘number’. Problemet er selvsagt at slikt må jeg bli gjort oppmerksom på av andre. Jeg ser det jo ikke selv.

I tillegg har jeg valgt ut førti av eksemplene fra observasjonsfasen. Over halvparten av lånordene jeg observerte er med andre ord ikke undersøkt grundig, skjønt jeg har forhørt meg om flere av dem både under og etter observasjonen. Dette utvalget representerer enda en feilkilde. Jeg har forsøkt å velge ut setninger av alle slag, basert på hvilke antakelser jeg hadde om motivasjonen bak bruken. Noen er valgt fordi jeg antok kognitivt domenetap, fordi jeg var usikker på hva det betød i det hele tatt, fordi jeg antok at det eksisterte en semantisk nyanseforskjell og ville se om informantene bekreftet dette, eller fordi jeg visste at den som opprinnelig hadde brukt setningen skulle delta i et intervju. Noen fullstendig kartlegging av hele lånordsregisteret var aldri mulig, ei heller tanken. Til det trenger man langt flere informanter og intervjuer.

Svakheter ved metoden i seg selv, og, følgelig, ved resultatene, er av flere slag. For det første kan det tenkes at jeg som intervjuer har ledet informantene til å gi meg svarene jeg er ute etter. Det anser jeg som nokså usannsynlig, blant annet fordi det i alle tre gruppeintervjuene var tilfeller hvor informantene har svart bekræftende, og tilfeller hvor de har svart avkrefte, når spørsmålene jeg har stilt har vært av samme format. For eksempel var informantene i intervju 2 tydelige på at det er en forskjell mellom ‘sorry’ og ‘unnskyld’,

---

²¹ Er det ikke rart at ‘overse’ her betyr å ‘ikke få med seg’, mens ‘overhøre’ ville bety omtrent det motsatte. Jeg skulle gjerne brukt ‘overhørt’ her, siden det var ørene, ikke øynene, jeg brukte, men det går jo ikke. Ergerlig!

og like tydelig på at det *ikke* var en liknende forskjell mellom ‘please’ og ‘vær så snill’, selv om spørsmålene jeg stilte var nokså like. Jeg har uansett ikke noe annet valg enn å stole på at de har svart ærlig.

En annen svakhet er utvalget. Observasjonen er av ett trinn, og hovedsakelig av to av klassene på dette, på én skole i Oslo. Skolens elevmasse kommer jevnt over fra familier med nokså høy sosioøkonomisk status og høyt utdanningsnivå. Det sier seg selv at hva jeg beskriver i denne undersøkelsen i stor grad kan være av lokal karakter, og at tilstanden er en ganske annen mange andre steder i bydelen, byen og landet. I den grad resultatene kan antas å gjelde utover denne lokale konteksten, vil det være snakk om de mer generelle observasjonene om lånord som fenomen, om deres mulige funksjoner i bruk, samt hvordan de er motivert rent kognitivt, og ikke om omfanget av engelske lånord, for eksempel. Mange av ordene jeg har observert kan ha andre betydningsforskjeller i andre gruppers felles ordtilfang, mangle disse forskjellene, eller være fraværende.

En siste ting det er verdt å nevne, er hvordan et negativt resultat ville kunne se ut. Min hypotese ved prosjektets begynnelse var at engelske lånord i stor grad fungerer identitetsmarkerende eller betydningsjusterende på noe vis. Med andre ord at de brukes for å justere en ytrings betydning, og således er et produkt av språklig kompetanse. Om informantene ofte hadde besværligheter med å finne norsk ekvivalenter, om de jevnt over ikke mente at de norske ekvivalentene var “kulere”, eller om ingen av ordene ble vurdert å ha et annet semantisk tolkningsrom enn mulige norske ekvivalenter, ville det langt på vei avkrefte min hypotese. Det ville, slik jeg ser det, bety at engelsk i stor grad ble brukt på grunn av kognitivt domenetap, eller simpelthen ble brukt tilfeldig. Dette var ikke tilfelle.

5. Resultater og analyse

5.1 Kognitivt domenetap

Denne oppgaven er langt på vei et produkt av et spørsmål jeg sitter igjen med hver gang jeg hekter meg på den kontinuerlige debatten om forholdet mellom norsk og engelsk språk; i hvilken grad er språkkompetanse et nullsumspill? Altså, i hvilken grad engelskens inntog i Norge går på bekostning av norsk språk? Dette er, slik jeg ser det, navet debatten dreier seg om. På den ene siden har tidligere leder i Noregs Mållag, Magne Aasbrenn, for eksempel sagt at “i ytterste konsekvens står det om framtida for norsk språk i Norge”.²² Den

---

²² https://www.nrk.no/osloogviken/_-det-star-om-framtida-for-norsk-sprak-1.13092648, lest 27 mai 2022.

annen side av debatten kan eksemplifiseres med et sitat fra andrespråksforsker Bente Ailin Svendsen; “Jeg er veldig skeptisk til en forestilling om at man kan bli halvspråklig. Hjernen er ikke en beholder der det bare er plass til ett språk.”(Nordal 2019: 22). Dette siste sitatet stemmer nok best overens med min egen oppfatning. La meg derfor anerkjenne min egen slagslide, og begynne med å slå fast at mine informanter, i likhet med mange andre norske elever, ved enkelte ordformer viste tegn på kognitivt domenetap. De konvensjonelle norske ordene er ikke lett tilgjengelige for taleren, og kan følgelig ikke benyttes. Ta eksempelsetningen (1) under.

(1) Hun trenger *mental hospital*, hun er *crazy*.

Eleven som hadde sagt dette i et friminutt deltok i intervju 1, og skjønt hun, etter spørsmål om hvordan det kunne sies på norsk, etter en tenkepause sa; “Mentalsykehus... Hvordan er det man sier det, liksom?”, og med det presenterte et gangbart norsk synonym²³, krevde det mer tankearbeid å komme frem til, og hun brukte ordet med langt mindre grad av trygghet enn hun hadde brukt den engelske varianten et par dager i forveien. Da hadde hun behov for en ordform som uttrykker noe slikt som ‘en institusjon hvor psykisk syke mennesker får hjelp og behandling’, og det engelske *mental hospital* var øyensynlig den mest relevante ordformen som tilsvarte lemmaet i tilstrekkelig grad. Ytringen i (1) er velformulert og var absolutt mulig å dekode for de andre deltakerne i samtalen. *Mental hospital* må således kunne sies å inngå i gruppens felles ordtilfang (i vid forstand). Men om ordformen ble valgt fritt blant alternativer, er usikkert. Tiden det tok å komme frem til en norsk ekvivalent, og usikkerheten knyttet til hvorvidt denne var korrekt, peker heller i retning av at ordet som ble valgt, i den aktuelle konteksten var det første, beste, og eneste alternativet. De andre informantene i intervju 1 mente i all hovedsak at *mental hospital* hørtes rart ut, og sa at de nok ville brukt et annet ord, skjønt de ikke var helt sikre på hva det ville være.

Et annet eksempel, med et ord som i langt større grad er innarbeidet i språket, er fra intervju 2, hvor denne replikkutvekslingen fant sted. A er meg, elevene i intervju 2 er representert ved tall fra 6—10.

---

²³ Selv foreslo jeg for øvrig ‘sinnsykehus’ som en mulig norsk variant, og har i ettertid blitt informert om at det nå er utdatert og mildt politisk ukorrekt, og ikke lenger er en akseptabel term å bruke. Så vi bommet begge på den norske språknormen på ulike måter.

(2)

1. A: - “Ja, det kommer sikkert til å funke skikkelig bra på *date*.” Har dere noe norsk ord som betyr det samme?
2. 6: - *Date* betyr liksom at to stykker møtes for å spise, eller noe...
3. 10: - Eller, liksom, *date*, fordi, eh...
4. 9: - Ja, men her er det jo ikke det som...
5. 10: - Nei.
6. 7: - Eh, det kommer sikkert til å funke skikkelig bra på *date*.
7. 9: - Det er jo ikke noe annet norsk ord for *date*?
8. 7: - Eh, jo, det er...
9. 9: - Ja, det, det virker som det finnes et, men jeg bare er, eh, at man bare kommer ikke på det...
10. A: - Jo, det finnes et norsk ord for det, det er... Unnskyld, [informant 7], du skulle til å si noe.
11. 7: - Jo, det, det er noe sånn, *stevnemøte*!

Her er det nokså åpenbart at det å komme frem til en norsk ekvivalent til *date* krever en betydelig kognitiv innsats fra informantenes side. De kan umiddelbart forklare hva det betyr, replikken på linje 2 kommer lynraskt, men å finne en synonym, norsk ordform tar tid. I tillegg mener alle at å erstatte *date* med *stevnemøte* i eksempelsetningen høres merkelig ut. Det engelske lånordet har fortrent det norske i deres mentale leksikon. Som en av informantene slår fast straks etter; “*Date* er jo... *Date* er jo også litt som *spoile*, det kan liksom, det bruker alle, liksom. Det kan liksom bestefaren din bruke uten at det er rart.” Om du regner *date* som et engelsk ord eller ikke (det er utvilsomt blitt gangbar kommunikativ mynt i Norge, mens *stevnemøte* nesten er blitt et samleobjekt for numismatikere), er det i alle fall et tydelig individuelt eksempel på hva mange er bekymret for skal skje med det norske språket i større skala i møte med engelsk.

Nok et eksempel på et ord som ikke er kjent, og derfor er blitt erstattet av et engelsk lån, er ‘slide’ fra eksempelet under, hvor en PowerPoint-presentasjon skal strømlinjeformes for siden å bistå en fremføring av et gruppearbeid.

(3) Men vi må bli enige, for nå har vi to mat-*slider* og to flagg-*slider*.

Også her var eleven som hadde produsert den originale ytringen deltaker i intervjuet. *Slide* betyr for øvrig noe slikt som ‘side i en digital presentasjon’. I diskusjonen som fulgte tok det litt tid før *side* ble foreslått som en norsk ekvivalent. Det ble senere vurdert som litt upresist, fordi *side* “høres ut som om man har det på ark”. I intervju 1 kom én av informantene etter hvert på ordet *lysbilde*, men det ble unisont vurdert som gammelt og rart. At *lysbilde* ikke er helt enkelt å komme på bør ikke overraske. At en side i PowerPoint kalles nettopp dette baserer seg på en analogi til bildefremvisningsteknologi fra midten av forrige århundre. Når informantene kaller ordet gammelt, har de med andre ord helt rett. At en *slide* er digital, mens en *side* kan være både digital og analog, er for øvrig en hyponymisk relasjon. En *slide* er en spesiell type side. Det kommer jeg tilbake til i 5.3.1.

(4) Det er *targeting*! De *targeta* meg!

Eksempelet i 1(4) er fra et ballspill i et friminutt. Gutten som sa det er misfornøyd med hva han mener er et urettferdig fokus fra motstanderne på å treffe nettopp ham med en ball fremfor andre spillere. Dette er ikke et av eksemplene jeg har tatt med i intervjuene, men jeg snakket med eleven som sa det i etterkant, og spurte om hvordan han ville ha sagt det samme på norsk. Selv etter en tenkepause hadde han ikke noe forslag. Det rette ordet var og ble *targeting*. Ei heller kunne hans venner komme ham til unnsetning. “Det er juks! De jukser!” ble foreslått, men forkastet. *Targeting* er ikke å jukse, det er bare dårlig gjort, viser det seg. “Det er sikting! De sikta på meg”? Nei, sikte gjør du uansett når du prøver å treffe noen med en ball. For meg er det ikke åpenbart hva en norsk ekvivalent kan være, i alle fall hvis ett av kravene er at det skal gå an å rope ut i korte, enkle setninger mens man hopper rundt for ikke å bli truffet. Jeg spurte elevene hva de ville skutt på om de hadde deltatt i en skytterkonkurranse, og svaret kom kontant; “En blink?” Det er synonymt med engelske ‘target’. Men å si “Det er blinking! De blinka meg!” fungerer ikke. ‘Blinking’ er ikke akseptabelt her fordi det allerede betyr noe på norsk, så en direkte oversettelse er blokkert av en allerede eksisterende ordform (Clark 1987; 1990). (I tillegg vanskes oversettelsesjobben av at -ing er en verbendelse i engelsk, spesifikt for gerundium og presens partisipp, mens den på norsk brukes ved substantivering.) Til syvende og sist kom vi ikke frem til et godt, norsk alternativ. Forslag mottas med takk!

Er dette så et eksempel på kognitivt domenetap? Om det engelske lånordet knyttes til et meningsinnhold som ikke har noen ordform knyttet til seg allerede, men som potensielt *kunne* hatt det? Er det rimelig å si at engelsk fortrenger potensielle norske nydannelser? Vi

kunne, om det hadde vært nødvendig eller formålstjenlig, blitt enige om et nytt ord med en betydning i retning av ‘å koordinere sine anstrengelser mot enkeltpersoner i (lag)spill’, hvilket er hva *targeting* betyr. Kanskje ‘slemsikting’ eller ‘lumping’ (en sammendragning av ‘lumpen kasting’). Eller ‘utsiktelse’? Men slikt krever kollektiv kognitiv innsats, og om ‘targeting’ allerede eksisterer i gruppens felles ordtilfang, vil som regel ytringer med det allerede konvensjonaliserte ordet være mer optimaliserte, de er mer relevante, enn ytringer med eventuelle nydanninger. Å finne og implementere norske avløserord er en interessant og tidvis festlig øvelse, men de kommer av sin natur i etterkant, som et slags språkplaster på såret, og søker å vinne tilbake tapt grunn som vi inntil nylig ikke visste at eksisterte. Av og til vinner det frem. Selv sier jeg for eksempel ‘minnepinne’, ‘nettbrett’ og ‘nettleser’, men ikke ‘plukksvin’ (pulled pork), ‘motemolo’ (catwalk) eller ‘piffprat’ (peptalk). Det er vanskelig for meg å kalle eksempel (4) kognitivt domenetap når jeg ikke selv kan fortelle hva den norske ekvivalenten er, men det er klart at høy engelskkompetanse er en sterk konkurrent for eventuelle norske nydanninger.

Noen av eksemplene fungerer omtrent motsatt, i den forstand at noen av informantene har problemer med å huske hva engelske lånord betyr. For eksempel kunne informantene i intervju 1 og 2 straks forklare hva ‘no shit’ i setningen ‘Det er litt sånn, *no shit*, liksom!’ betyr. For deltakerne i intervju 3 var det vanskeligere å forklare, ikke fordi de ikke husket hva en norsk ekvivalent kunne være, men fordi de ikke lett kunne komme på hva *no shit* betød. Selv innen ett trinn, som har gått på samme skole i syv år, er det ulike felles ordtilfang som ulike grupper elever er medlemmer av, og som omfatter ulike engelske lån. Det må nevnes at informantene i intervju 3 etter hvert kom frem til rett betydning, og kunne forklare nokså presist når og hvordan det kunne brukes. Det betyr enten ‘selvfølgelig, det vet jo alle’, med en litt spydig undertone, eller ‘jaså, det visste jeg ikke’, helt avhengig av tonefallet. Det ble også vurdert som kulere enn både ‘selvfølgelig’, ‘selvsagt’ og ‘selvinnlysende’. Men det var visst hovedsakelig noe guttene på trinnet sa.

Et siste, litt festlig eksempel før jeg går videre;

(5) Jeg skal bare ta litt mer AIDS på vår *eggplant!*

(5) er morsommere om jeg ikke forklarer konteksten. Stol på at det gav (en viss) mening i øyeblikket. Poenget er hva som fortregnes av engelsk. På norsk kan man også si *eggplante*, eventuelt *eggsøtvier* (skjønt jeg aldri har hørt dette siste brukt), men det langt vanligste ordet vi bruker er *aubergine*. Eleven som kom med utsagnet visste ikke om noen av

disse alternativene, og så han brukte den engelske versjonen konsekvent. Er det en trussel mot norsk språk når ordet som fortregnes er et fransk lånord? Her har jeg ingen kvaler med å kalle det kognitivt domenetap; eleven hadde ingen tilgang til andre ordformer. Men om jeg reagerer på *eggplant*, hvorfor er *aubergine* uproblematisk? Svaret er selvsagt at vi har hatt tid til å venne oss til auberginer, ordet er hva Johansson og Graedler kaller ‘psykologisk integrert’ (2002: 135). Det registreres ikke lenger som fremmed.

Selv om jeg kan presentere flere eksempler på kognitivt domenetap blant elevene jeg observerte og intervjuet, altså tilfeller hvor norske ekvivalenter ikke er å finne, eller krever lang tid å hente frem, representerer de kun et lite mindretall av eksempelsetningene jeg har samlet. De andre to kategoriene er langt større.

5.2 Stilvalg og identitetsmarkering

Ulik relativ vurdering av ulike talemåls sosiale og kulturelle verdi i en gitt kontekst er en viktig drivkraft bak språkendringer når disse ulike talemålene møtes (Haugen 1953; Mæhlum 2002; 2007, Preisler 1999; Brandsegg 2001). Engelsk språk, engelske lånord herunder, kan brukes for å markere tilhørighet til visse grupper. Mine informanter er intet unntak. I mange tilfeller kan de umiddelbart produsere norske ekvivalenter til de engelske lånordene i eksemplene jeg presenterer, men de vurderes gjerne som forbeholdt, eller i alle fall best egnet til bruk i, andre, mer formelle kontekster. Ta for eksempel replikkutvekslingen (7) til eksempelsetningen (6).

(6) Det er litt *concerning* at du har så korte sokker.

(7)

1. A: - Men hvis jeg hadde sagt; “Det var litt *bekymringsverdig*.”
2. 2: - [latter] Det høres litt ut som liksom...
3. 3: - Det er nesten så vi skjønner ikke hva det betyr!
4. A: - Hehe, [informant 1] himla med øynene... Jeg skjønner.
5. 2: - Det høres litt møteaktig ut.
6. A: - Ja, det høres litt møteaktig ut, jeg er enig.
7. 2: - Det er *bekymringsverdig* at den der tanken har sprukket rett ut i sjøen, det er litt *bekymringsverdig* for våre økonomi-penger og støtte...
8. [latter]
9. 1: - Hvem er det som egentlig bruker *bekymringsverdig*?

Replikken i linje 3 må tas med en klype salt, for både informant 2 og 3 leverte *bekymringsverdig* som en norsk ekvivalent nærmest før jeg rakk å spørre. 2 foreslo også ‘skummelt’, men de ble alle enige om at det ikke fungerer, fordi ‘skummelt’ bruker man når man faktisk blir redd. Som informant 3 sier litt tidligere i diskusjonen; “Når jeg sier *concerning*, så sier jeg at noe du gjør er *rart*, på en måte...”. *Bekymringsverdig* synes å være en nokså presis oversettelse i deres ører, rent bortsett fra det faktum at det hører hjemme i en langt mer formell situasjon. *Bekymrende* var også en mulighet, og var et bedre alternativ for mindre formelle situasjoner. Lånordet *concerning* virker ikke å ha ikke fortrent noe som helst, det brukes i tandem med *bekymringsverdig* (og *bekymrende*). I en uformell samtale, hvor engelsk er felles kompetanse, høres *bekymringsverdig* underlig ut, men når mulige økonomiske konsekvenser av havforurensing skal diskuteres i et møterom, er det aptum, og ville, må vi kunne anta, blitt benyttet av flere av elevene. (Skjønt hvorfor de har fått ansvaret for noe slikt i så ung alder er uvisst.) *Bekymrende* synes å ligge et sted midt i mellom.

Dette at engelsk representerer en uformell, og mindre alvorlig, alternativ uttrykksmåte, er noe som går igjen. I intervju 3 kom informantene frem til at *selvfølgelig* var et presist alternativ til det engelske lånordet i setningen “Det var jo *obviously* ikke det hun mente!”. Når jeg så spurte om det er noen forskjell mellom setningen med det norske ordet, og setningen med det engelske, fikk jeg følgende forklaring:

(8)

1. 13: - Den andre høres kanskje litt mer sånn avslappende ut og den andre høres kanskje litt mer sånn streng ut, jeg vet ikke...
2. A: - Hvilken høres streng ut?
3. 13: - Den norske.
4. A: - “Det var selvfølgelig ikke det hun mente” høres strengere ut enn...
5. 14: - Ja, for “selvfølgelig” er kanskje litt mer sånn *mood* på, den andre er liksom mer sånn... “det var *obviously* det hun mente”.

Engelsk kan altså brukes for å justere stilen i en ytring, og effekten det har er ofte (men ikke alltid) å gjøre ytringen mindre truende, mindre alvorlig. At det er mer “mood på” enkelte norske ord, altså at de høres surere ut, jamført med engelske ekvivalenter finner jeg også bevis for blant annet i intervju 1, hvor setningen ‘Kan du bare *shut the eff up!*’ diskuteres.

(9)

1. 4: - Jeg føler at *shut the fuc...* eh, *eff up* er mer sånn, eh, at det er noe som er irriterende, men morsomt, at du ber dem om å være stille, men sånn “*shut the eff up!*”, mens *hold kjeft* er mer surt, sånn “*hold kjeft!*”, på en måte.

Det betyr selvsagt ikke at *hold kjeft* alltid er surere, mer aggressivt, enn hva *shut up* er. Som informanten spesifiserer rett etter; “Ja, men det spør hvordan de sier det.”. Konteksten er essensiell for rett tolkning, og informantene i intervjuene har, selv i de tilfellene hvor de diskuterer ytringer de selv har produsert, ikke tilgang til den originale konteksten. Det er de klar over, og intervjuene er fulle av eksempler på de forklarer ulike betydninger ord og setninger *kan* ha, i ulike situasjoner. Intervjuet utgjør selvfølgelig en kontekst i seg selv, som muliggjør og utelukker diverse tolkninger av ordene som brukes, men det er også, vil jeg argumentere for, en slags metakontekst, hvor ordenes betydning i seg selv, slik den fremtrer for informantene, kan øynes. *Selvfølgelig* og *obviously* er nær sagt helt synonyme, men i kontekster hvor de begge er akseptable å bruke, synes flere av informantene å mene at *selvfølgelig* er mer direkte og har mer “mood på” seg. *Obviously* er mer avslappet, mer uformell. Det samme gjelder for *shut the eff up* og *hold kjeft*. Det er påfallende at engelsk bevarer en ufarlig karakter i forhold til en norsk variant selv når banneordet *fuck* inkluderes i setningen. Alle informantene i intervju 3 vurderte også frasen *shut the fuck up* som mindre strengt enn *hold kjeft*, skjønt de fortalte de sjelden brukte den engelske varianten. En slik forskjell i grad av alvor, være den seg stor eller liten, er selvfølgelig av kommunikativ verdi for de som vet å benytte seg av den.

En liknende forskjell dukket opp i en diskusjon om hvorvidt “*Nice, takk!*” og “*Fint, takk!*” betyr det samme. For det første er *nice* kulere enn *fint*, eller andre norske varianter, som *bra* og *flott*, det var alle enige om. For det andre kommuniserer *nice* større grad av entusiasme. Ta utdraget fra intervju 2 under.

(10)

1. 8: - Jeg føler at *nice* er litt mer sånn... Men blir litt mer gira enn når, liksom, “ja, *fint*”...

Og, litt senere;

2. 10: - Ja, det er sånn, du sier sånn, *nice*, sånn... Det er liksom vanskelig å si *nice*, sånn, ironisk.

3. 7: - Ja, det er det!
4. 10: - Eller, du kan si, liksom, ja...
5. 7: - Ja, *fint, fint* bruker jeg litt mer, sånn, ironisk.
6. 10: - Ja, men du kan liksom ikke, eh, ja... Det er vanskelig å bruke engelske ord ironisk, på en måte.

I følge disse informantene er altså *nice* å foretrekke, både fordi det er kulere, og fordi det vanskeligere (men ikke umulig) kan tolkes ironisk. Sagt på en annen måte; Om du vil forsikre deg om at dine bekreftende kommentarer og tilrop tolkes som ektefølt entusiasme, er *nice* å foretrekke fremfor *fint*. Det vil øke ytringens relevans. Et nær sagt identisk skille eksisterer mellom norske *ja* og engelske *yes/jess*. Som det fremkommer av intervju 3, er *yes* med på å minske muligheten for at en ytring oppfattes å mangle genuin positivitet.

(11)

1. 14: - *Ja* er liksom sånn “*ja*”, mens ...
2. 13: - Det er liksom sånn “*greit*”.
3. 14: - Mens *yes* er sånn, da er man glad, på en måte.

Dette skillet er åpenbart et nyttig kommunikativt verktøy, å kunne svare bekreftende, men samtidig kunne signalisere egen innstilling til meningsinnholdet (se Wilson & Sperber 2012 for en diskusjon om hvordan holdning til meningsinnhold kommuniseres, blant annet i forbindelse med ironi (og metarepresentasjon mer generelt). Det er også viktig å poengtere at det ikke er snakk om noen dikotomi mellom *nice* og *fint*, eller mellom *yes* og *ja*. Gjennom observasjonen har jeg hørt et bredt spekter av ulike bekreftende eller positive responser. *Nice* brukes i liknende omgivelser, og er nokså synonymt med, for eksempel ord som ‘nydelig’, ‘dritbra’, ‘jævlig bra’ og ‘perfekt’²⁴, for å nevne noen. *Yes* fungerer ved siden av slikt som ‘OK’, ‘okey’, ‘ja-da’, ‘ja, greit’, ‘mm-mm’ og så videre. Om man går ut ifra at de ulike formene er motiverte, og ikke tilfeldig valgt (og dét gjør vi jo), er det for eksempel mulig å tenke seg en akse som representerer noe slikt som ‘grad av entusiasme’, hvor de ulike responsene kan plasseres på ulike punkter. Om dette representerer et stilvalg, eller heller mer

---

²⁴ Alle disse er observert brukt i løpet av en fotballkamp i et friminutt. De samme elevene, da ble bedt om å gi konstruktiv kritikk til medelevers presentasjoner den påfølgende timen, hold seg til varianter som ‘veldig bra’, ‘fine (bilder)’, ‘gode (faktasetninger)’ og sågar et tilfelle av ‘imponerende’. De er med andre ord vare for ulike konteksters tillatte uttryksmåter, og besitter et arsenal av uttrykk som tillater presis formulering av meningsinnhold. Langt de fleste av disse uttrykkene er norske.

i retning av betydningsendring, kan diskuteres. Skillet mellom de to punktene på modellen i 2.2.2, stilvalg/identitetsmarkering og betydningssnnevring, er selvfølgelig like lite en streng dikotomi som eksemplene over, og kan nok best forstås som en et kontinuum. Hvordan en slik fordeling likevel kan gjennomføres, kommer jeg tilbake til under, i 5.3.

Basically er et ord som jeg hørte en god del under observasjon (og ellers i samfunnet, for den saks skyld). Det er et innskuddsord, i den forstand at ytringene det inngår i ofte fungerer også uten at *basically* er med. Eksempelsetningen jeg tok opp i intervjuene var:

(12) Så vidt jeg kan huske, var det *basically* ingen som klaget.

Alle informantene var enige om at det er noe de selv kunne ha sagt. I intervju 2 blir de enige om at *egentlig* er en god oversettelse. I intervju 3 blir *liksom* vurdert å være et norsk synonym. Mine forslag, 'i grunnen', 'så godt som' og 'nesten', ble alle vurdert som "sånt voksne sier". Skyldig etter tiltale. I følge informantene jeg har sitert under, er *basically* et uttrykk som barn og ungdom bruker. Men det er ingen reell trussel mot *liksom* sin eksistens. Se bare på transkripsjonsutdragene under.

(13)

1. A. - Hva er det *basically* gjør når du putter det inn, da? Hva er det som...
Hvordan endrer det hele setningen, på en måte? Hva er det som er forskjellen mellom "Så vidt jeg kan huske, var det ingen som klaget" og "Så vidt jeg kan huske, var det *basically* ingen som klaget"?
2. 11: - Det er liksom bare... rart...
3. 13: - Det er liksom så rart å si det på norsk...
4. 14: - Ja, men hvis jeg liksom skulle sagt "det er *liksom*...", så kunne jeg også sagt "det er *basically*", så *liksom* og *basically* er liksom... det samme.

Om man teller forekomster, er det åpenbart at *basically* ikke har erstattet *liksom*. Dette er et tydelig tilfelle av stilmarkering, vil jeg mene. *Liksom* brukes langt oftere (det kommer jeg tilbake til i 5.4), men *basically* sannsynligvis signaliserer tilhørighet til en internasjonal, engelskspråklig ungdomskultur.

5.3 Betydningsjustering

Dette er hva jeg synes er mest fascinerende ved bruk av innlånte ord; når de eksisterer side om side med norske synonymer, med en klar arbeidsfordeling mellom seg. Det var en følelse av at *sorry* ikke lenger er et engelsk *unnskyld*, men et ord med en egen, separat betydning som først ledet meg i retning av denne oppgaven.

5.3.1 Betydningsrelasjoner mellom norske og engelske ordpar

La meg først ta et kjent eksempel. Verbet *å game* må kunne sies å være godt integrert i norsk. Det bøyes etter norsk mønster, og er også hva Johannsson og Graedler (2002) kaller sosialt integrert; det forekommer på tvers av ulike teksttyper og grupper av språkbrukere, og er oppført på språkrådets nettbaserte ordbok, hvor det oppgis å bety nettopp ‘å spille dataspill’. Det illustrerer godt én mulig måte engelske ord kan være nyttige tilskudd til en norsk språkbrukers ordtilfang. Ta replikkutvekslingen i (15), til eksempelsetningen i (14).

(14) Hva *gamer* du, egentlig?

(15)

1. A: - Okey, da hopper jeg videre til neste. “Hva *gamer* du, egentlig?”
2. 6: - Nei, det betyr jo hva spiller du, egentlig.
3. 10: - Hva spiller du. Men *gaming*, det, *gaming*, det, liksom, du kan si, liksom... *Gaming* betyr ikke at du liksom, “hva *leker* du”, hva, “jeg *spiller* fotball”, det må være, liksom, på PC, da.
4. 9: - Ja, det må være noe digitalt.
5. 6: - Playstation, eller...
6. 9: - Ja. Digitale spill, det er *gaming*.
7. A: - Så dere skjønner fra den setningen her at...
8. 9: - At de mener at “spiller du Minecraft eller Fortnite”, eller, sånn type spill.
9. A: - Man kunne ikke sagt “Blir du med å *game* fotball etter skolen?”
10. 10: - Nei, det gir ikke mening.
11. 8: - Da hadde det vært “spille fotball”, liksom.

Dette er selvfølgelig nøyaktig den betydningen som er oppført i ordlisten nevnt over. *Spille* og *game* er åpenbart delvis synonyme. Man kan, som informantene bekrefter, spørre “Hva spiller du egentlig?”, og mene det samme som i (14). *Game* er et hyponym til *spille*.

Det er en spesiell type spilling, ordet har et snevrere tolkningsrom. Når konteksten ikke lett kan tilføre rett betydning til “Hva spiller du, egentlig?”, for eksempel ved at spørsmålet stilles til én som sitter og spiller dataspill, vil det å velge formuleringen i (14) føre til en mer relevant ytring. Tilhøreren må gjøre mindre slutningsarbeid, den kognitive innsatsen som kreves for å dekode meningsinnholdet er minsket, nettopp fordi *game* har et mer presist semantisk innhold. I de aller fleste kontekster er selvfølgelig den rette betydningen mulig å slutte seg til fra konteksten også når *spille* er brukt. Men man kan gjøre det enklere for tilhøreren ved å velge en ordform som gir direkte tilgang til den mer presise betydningen, og dermed unngå å “tvinge” tilhøreren til å justere den norske, mer underspesifiserte ordformen pragmatisk (Carston 2002; Wilson2003) . Dette er hva jeg mener med betydningsjustering.

Et interessant eksempel som på et vis hører sammen med (14) og (15) er *healing*. Som informantene i intervju 2 forklarer;

(16)

1. 10: - Men, eh, *heale*, det kommer liksom helt fra, det kommer fra gaming, egentlig. Det er sånn, “åh, *heal* meg, *heal* meg, jeg trenger *healing*!”
2. 9: - Jeg trenger *healing*, ja, ikke sant?
3. 10: - Det er, basically, liksom, *healing* kan være liksom, for eksempel, at du, jeg vet ikke, liksom, du må ikke bruke det sånn, liksom, in real life, det er liksom, du kan bruke det i lek, og så kan du bruke det i gaming. Men du kan ikke si sånn, du sier ikke “Å, jeg må til kontoret, de må *heale* meg, for jeg har slått meg på kneet”
4. 9: - Nei. men du sier heller ikke, sånn, “*helbrede* meg”, da, du sier “de må *hjelp* meg”.

Som det blir forklart i replikk 3., er *heale* et ord forbeholdt helt spesifikke kontekster, lek og gaming (se Sunde 2016 for en grundig utgreiing om dette temaet), hvor det betyr omtrent det samme som *helbrede*, et ord jeg tror de fleste vil være enige om at ikke er et særlig høyfrekvent ord i norsk, skjønt det fortsatt brukes. Innenfor de relevante kontekstene er *heale* et hyponym av *hjelp*. Å *heale* noen er én måte du kan *hjelp* dem på. I visse tilfeller kan det byttes ut med *hjelp* (eller *redde*) i andre ikke.²⁵

---

²⁵ *Healing* i betydningen pseudovitenskapelig, overnaturlig behandlingsmetode er (heldigvis?) ikke en naturlig tolkning for disse informantene. En setning som ‘Jeg er healer.’ vil i første rekke tolkes som et utsagn om ens foretrukne rolle i en dataspillkontekst.

Et annet eksempel, som du kanskje har tenkt over selv, er forskjellen mellom *sorry* og *unnskyld*, som jeg nevnte kort i 2.2 over. *Sorry* brukes en hel del, både av mine informanter, og i samfunnet for øvrig, men har ikke erstattet *unnskyld*. Jeg lar en av informantene i intervju 2 forklare forskjellen.

(17)

1. 8: - Men hvis jeg bruker ordet, hvis jeg gjør sånn, ikke noe som er veldig alvorlig, så sier jeg bare sånn “hei, *sorry*, liksom”, men hvis jeg, hvis det er veldig alvorlig, jeg har gjort noe veldig ille, eller sagt noe veldig stygt, så sier jeg *unnskyld*, fordi det er liksom litt mer sånn sterkere ord, på en måte, og da mener²⁶ det litt mer.

Både *unnskyld* og *sorry* blir brukt av de samme elevene, i like situasjoner, og hvilket ord som velges er motivert av hvorvidt de føler anger. *Sorry* er ofte nær sagt en høflighetsfrase, *unnskyld* er gjerne en oppriktig unnskyldning. *Beklager* ble vurdert som mer voksent og enda mer formelt enn *unnskyld*. *Om forlatelse* ble vurdert som helt bak mål. Å si “Jeg er lei meg” betyr at man er trist, ikke at man ber om unnskyldning. Det er ikke helt enkelt å si at hva det semantiske forholdet mellom *unnskyld* og *sorry* er. Selv heller jeg mot å kalle *sorry* et hyponym til *unnskyld*, som jeg tenker på som en mer prototypisk betydning av ordet, med *sorry* som et uformelt alternativ til bruk ved små, hendelige uhell, for eksempel. Eksempelet likner også forholdet mellom *ja* og *yes* allerede nevnt (se 5.2), hvor ordet som velges sier noe om talerens holdning til meningsinnholdet som uttrykkes. Det er ikke helt enkelt å trekke en tydelig grense for når et betydningsinnhold er semantisk kodet, og hva som utledes pragmatisk i øyeblikket. Når jeg velger å plassere ordparet *sorry/unnskyld* hvor jeg gjør i modellen, er det blant annet fordi jeg mener forskjellen i tolkningsrom her er mer markant, mer konvensjonalisert. Men det kan absolutt diskuteres.

Både *game* og *sorry* er eksempler på ord som er brukt av mange, og har vært det over lang tid. De har fått en sementert, fast og særegen betydning i mange språkbrukeres ordtilfang, og kan benyttes fritt i de fleste kontekster. De er, med andre ord, blitt leksikalisert; de er blitt ord i norsk hvis betydninger man ikke kan slutte seg til kun basert på engelskkunnskaper. *Sorry* kan ikke i norsk brukes til å formidle at du ikke hørte hva noen sa, for eksempel. Og den engelske varianten deler ikke (fullt ut) norske *sorry* sitt uformelle preg,

---

²⁶ ‘Mener’ betyr her selvfølgelig ‘betyr’, og er sannsynligvis en anglicisme; ‘it means more’, ‘det mener mer’.

da brukes vel heller ‘excuse me’. Mange, sannsynligvis de fleste, lånord har ikke gjennomgått en slik prosess, hvor én spesifikk betydning bestemmes over tid og gjennom gjentatt bruk. Men de eksisterer side om side med norske ekvivalenter i mange kontekster, mine informanternes dagligtale herunder. Om det vedvarer vil nettopp en slik prosess kunne finne sted, i tråd med prosessen Traugott og Dasher beskriver og argumenterer for i *Regularity in Semantic Change* (2001). Som de skriver i det konkluderende kapittelet; “Om talere med tiden begynner å benytte de nye pragmatiske betydningene som en del av den lingvistiske koden, vil semantisk flertydighet oppstå (280, min oversettelse).

Mange engelske ord brukes parallelt med norske ekvivalenter uten at de er blitt leksikalisert på samme vis. Men når slike ordpar er en del av en språkbrukers transspråklighet, deres totale språklige kompetanse (se 2.1.4 eller García & Wei 2014; García & Lin 2016), og kan brukes i samme kontekst uten problemer, skulle man vente at de, i tråd med kontrastprinsippet (2.2.2 eller Clark 1987; 1990), etter hvert utvikler betydningsnyanser i forhold til hverandre, slik *sorry* og *unnskyld* har gjort. Ordpar jeg allerede har omtalt i 5.2 som stilvalg eller identitetsmarkører lar seg også forklare med et slikt argument; ‘*nice*’/‘*fint*’, ‘*obviously*’/‘*selvfølgelig*’ og, som nevnt, ‘*ja*’/‘*yes*’.

Et nytt eksempel, som aldri tidligere har falt meg inn, er en betydningsnyanse mellom ordene *crazy* og *gal* som enkelte av informantene hintet om i et intervju, og som jeg siden diskuterte med flere andre, både elever og voksne. Her er først samtaleutdraget fra diskusjonen om setning (1) fra intervju 1

(18)

1. 3: - *Crazy* betyr jo *gal*.
2. 5: - Ja.
3. 4: - Ja, men, liksom...
4. 2: - Men *crazy* er liksom litt mer sånn, mye energi og, liksom, “wooh”, det bruker man liksom ikke på samme måte...
5. A: - Ah, okey... Er dere andre enige i det? At hvis man er *crazy*, så er det...
6. 3: - Så er du litt *gæren*.
7. 5: - Jeg føler det kan være en morsom ting, men også en dårlig ting.
8. 4: - Ja.
9. 5: - Ja, for sånn, “hun er *crazy*”, da kan det være sånn, hun er veldig *morsom*, og *gjør mye gøye ting*, men det kan også være sånn... *gal*.
10. 4: - Det spørres hvordan du sier det.

Som vi kan se av replikk 1, er *gal* og *crazy* synonymmer, og kan nok erstatte hverandre i en god del situasjoner. De har likevel litt ulike tolkningsrom for disse informantene (og flere med dem), hvori *gal* lettere tolkes pejorativt, mens *crazy*, avhengig av konteksten (se 10.) også kan bety at man har mye energi, eller at man er morsom og finner på mye gøy (se 4. og 10.). Andre elever jeg snakket med på trinnet, bekreftet denne oppfatningen. Enkelte foreslo at skillet var omtrent det samme som mellom *coach* og *trener*, hvor den ene, *gal*, betegner en mental kvalitet eller aktivitet, mens den andre, *crazy*, betegner noe mer fysisk. Enkelte andre jeg spurte mente det ikke var noen forskjell i betydning.

Et annet godt eksempel er ordet *snitche*. Dette kan for øvrig være et godt eksempel både på betydningsjustering og på kognitivt domenetap, for informantene, igjen fra intervju 1, visste at det var et norsk ord for det samme, men de kom ikke på det på egen hånd. Ordet de lette etter var *sladre*, ekvivalenten de selv foreslo var *si ifra*. I intervjuet ble det å *snitche* definert som det å si ifra til utenforstående om noe som ikke angår en, og som ikke er en trussel. Eksempelet informantene brukte til å illustrere betydningen var at om noen tygger tyggis klasserommet, og du sier ifra til en lærer, så er det å *snitche*. Men om noen derimot har med seg en kniv i sekken, og du mistenker at de vil bruke den mot andre, da er det slett ikke å *snitche* om du varsler. Da er det simpelthen å *si ifra*. Å *snitche* kan sies å være et hyponym av å *si ifra*, fordi det er en mer generell betydning, slik disse informantene forklarer det. Det utgjør en tydelig betydningsjustering. Samtidig rapporterer flere av elevene jeg har snakket med at *snitche* er kulere å si enn mulige ekvivalenter, så det er vanskelig å skille motivasjonene fra hverandre. Sannsynligvis velges ordet både fordi det sender rett signal om gruppetilhørighet og identitet, og også fordi det i visse kontekster er mer presist.

Hva så med ordet *sladre*? Det falt meg ikke inn å spørre om i øyeblikket, men jeg spurte ulike elever om forskjellen mellom *snitche* og *sladre* i løpet av de neste dagene. Å *sladre* kan, i følge elevene jeg snakket med, lettere tolkes som det å snakke om andre uten at de er til stede. Det virker å ha en nær sagt identisk betydning som engelske ‘gossip’, og ble ikke vurdert som uakseptabelt, skjønt handlingen i seg selv i beste fall var moralsk tvilsom.²⁷ Det synes med andre ord å være snakk om en arbeidsfordeling, hvor *snitche* (delvis) har overtatt én av betydningsnyansene til *sladre*²⁸, spesifikt den mest prototypiske

---

²⁷ For øvrig synes det igjen å være snakk om ett telisk verb og ett atelisk, som i tilfellet med ‘kjøpe’ og ‘shoppe’. ‘Snitche’ er telisk, ‘sladre’ er det ikke. I alle fall ikke slik disse elevene bruker det.

²⁸ <https://ordbokene.no/bm,nn/search?q=sladre&scope=ei>

betydningsnyansen, slik jeg oppfatter det. *Baksnakke* var et annet alternativ, igjen med en egen betydningsnyanse. (Å baksnakke er å sladre, bare verre, mer ondsinnet.)

Et siste eksempel av samme type. Ordet *nasty* dukket opp en håndfull ganger i løpet av observasjonsfasen, og selv om informantene jeg diskuterte eksempelet med mente at det var mer eller mindre fullstendig synonymt med *ekkelig*, fikk noen av svarene meg til å undre på om ikke de to ordene kunne bety litt ulike ting.

(19)

1. 8: - Det litt sånn, ja, *nasty*, litt sånn *ekkelig*, det er bare, ja, det er *ekkelig*, liksom.
2. 9: - Bare liker det ikke, på en måte. Du kan bruke det i hvilket som helst tilfelle.
3. A: - Så, liksom “matboksen min er *nasty* i dag”?
4. 10: - Neei, da sier du mer sånn, liksom *nasty* betyr mer sånn, for eksempel hvis du har...
5. 9: - Hvis du *misliker* det.
6. 8: - Men, liksom, du kunne gjort det, men de fleste gjør ikke det, de bruker ikke det.
7. 10: - Men det er ikke sånn at du kan si, liksom, du, eeh, folk sier ikke “Det her var en *nasty* kamp!” hvis de misliker kampen, de sier jo sånn “Æsj, det er en sånn *nasty* brødiskive som har ligget under skapet i en måned!”, liksom. Det er sånn, det er egentlig det samme som *ekkelig*. Du kan liksom putte det inn overalt, liksom.

Som du kan se av responsen, var setningen jeg foreslo i replikk 3. ikke helt velkonstruert i følge informantene. *Nasty* brukes om noe man misliker, forklares det, for eksempel en gammel brødiskive. Dessverre kom jeg ikke på bedre spørsmål og eksempelsetninger i løpet av selve intervjuet, men jeg konstruerte noen forslag og spurte flere elever i løpet av de neste dagene. Her er hva elevene på trinnet mener at *nasty* og *ekkelig* betyr, og hvordan de brukes i forhold til hverandre. *Nasty* brukes om det som er kvalmende, som gir en kroppslig følelse av aversjon. For eksempel vil man ikke fiske ting ut av toalettet; det er *nasty*. I slike kontekster kan man også bruke *ekkelig*, men *nasty* er sterkere enn *ekkelig*, det er eklere enn hva *ekkelig* er. Begge ordene kan betegne både personer og oppførsel, og i en slik betydning er det omtrent motsatt. Mens *nasty* fremdeles betyr *kvalmende*, kan *ekkelig* også bety *ufin*, gjerne også ‘ufin på et vis som oppleves truende’. Det ble vurdert som verre å møte

på en 'ekkelig person' enn en 'nasty person' nettopp av denne årsaken. Så mens store deler av de to ordenes tolkningsrom overlapper, er det absolutt situasjoner hvor det enes betydning går ut over det andres. Da kan de ikke erstatte hverandre uten at ytringens budskap gjøres vanskeligere tilgjengelig, og ytringen mindre relevant.

Et ordpar som viser tegn både på betydningsjustering og stilforskjell er *barn* og *kids*. Setningen som diskuteres i (21) er gitt under i (20).

(20) Men jeg tror det er masse små kids på banen nå.

(21)

1. 5: - Hvis ikke sier jeg bare *barn*, og da kan det være litt sånn søte barn. Mens sånn, *kids*, da er det liksom... ja...
2. 3: - Du sier liksom ikke "Åh, det var noen søte *kids*", du sier mer "Åh det var noen søte *barn*", for hvis du sier *kids*, så er det litt sånn "for noen irriterende iPad-kids"²⁹, på en måte.

(21) er hentet fra intervju 1, hvor informantene opererer med et skille mellom *kids* og *barn*, hvor det første er pejorativt, og det andre er nøytralt eller positivt. På spørsmål om de kunne stilt en lærer spørsmålet "Har du *kids*?", ler de og sier at det ville være frekt, fordi det ville være det samme som å spørre "Har du irriterende *barn*?". (Skjønt mange ville kan hende svare bekreftende på begge disse.) Informantene i intervju 3 deler ikke denne distinksjonen, men forklarer at *barn* er yngre enn *kids*.³⁰ De mener at barn typisk går i første- eller andreklasse, mens *kids* går i femte eller sjette. De er enige i at man ikke kan spørre en lærer om hun har *kids*. Det høres rart ut, forklarer de, men synes ikke å mene at det er frekt på samme måte. De fleste utvetydig voksne jeg har spurt, mener at det er en forskjell i stil, men ingen forskjell i betydning. Jeg er enig. Derfor er det interessant at informanter fra to ulike klasser begge deler en intuisjon om en betydningsforskjell, selv om de ikke er helt enige i hva den består i. Kan hende vil én av dem vinne frem, og bli mer allment kjent over tid.

---

²⁹ Om du lurer på hva en iPad-kid er, se eksempelsetning 33 i vedlegg 1.

³⁰ Det må sies at sjuendeklassingene rett som det er gir uttrykk for at femte- og sjetteklassinger er langt mer irriterende enn førsteklasinger. Så kanskje betydningsdistinksjonene ikke er så ulike, informantene i mellom?

5.3.2 Hyperonymi

Et litt artig eksempel er ordet *space*, som synes å fungere som et slags hyperonym til flere andre norske ord. Setningen som diskuteres er gitt under i (22).

(22) Dere må ha litt mer *space* mellom dere!

Diskusjonen som følger er et strålende eksempel på hvor presise disse sjuendeklassingenes intuisjoner rundt ords betydning er, og hvor godt de evner å artikulere disse. Jeg skulle gjerne sitert det hele, men nøyer meg med avslutningen.

(23)

1. A: - Betyr disse to litt forskjellige ting? “Dere må ha litt mer *space* mellom dere” og “dere må ha litt mer mellomrom mellom dere”.
2. 9: - Altså, de betyr samme ting, men det er lettere å si “*space*”.
3. 10: - Men, altså, eller, du kan ikke si, liksom, “gi meg litt mellomrom”.
4. 8: - Ja, men det er fordi, det, det... det er flere ord som “*space*” kan bety. Men mellomrom er bare... det er bare...
5. 9: - Mellomrom er bare plass mellom to ting
6. 10: Og så, og så er det også, liksom, du kan også si, liksom, “gi meg litt plass”, da, ikke sant, “gi meg litt *space*”.
7. AA: - Ja?
8. 10: - Men *space* er litt mer sånn, litt mer, litt mer sånn mentalt, sånn, hvis du kranbler, du kan ikke si, liksom, “gi meg litt *space*” hvis det er liksom i køen, og så blir du liksom testet, det blir...
9. 7: - Nei, det er noe annet.
10. A: - Ah, for da ville du brukt plass, kanskje, eller?
11. 9: - Ja, gi meg litt plass.
12. 10: - Ja, “gi meg litt plass, ass”, du sier ikke “gi meg litt *space*” da.

Som informant 8 forklarer i replikk 4., kan ‘*space*’ bety flere ting. Mulige synonymer som informantene presenterer i løpet av diskusjonen er; ‘mellomrom’, ‘plass’, ‘pause’, ‘tid til å finne seg selv’, ‘tid for seg selv’ og ‘frihet’. (I tillegg nevner de at å være *spaca* (speisa) betyr å være “gal, men litt nedtonet, ikke som i en som går rundt og dreper folk”.) Her synes det engelske lånet å ha behold en god del av de mulige engelske betydningene, og fungere

som et slags overordnet ord for ‘avstand’, både i tid og rom, både mentalt og fysisk. Men de ulike betydningene ‘space’ kan ha, er begrenset av et par allerede eksisterende norske ord. De er leksikalsk blokkert (Blutner 1998: 123-24). For eksempel kan man *ikke* si ‘Kunne du tenke deg å dra til *space*?’, det mente de hørtes merkelig ut. ‘Kunne du tenke deg å dra til verdensrommet?’ var langt å foretrekke for alle jeg spurte. Ei heller kunne man si ‘Jeg trenger litt rom.’ ‘Rom’ er en del av et hus eller en bygning, avgrenset av vegger. ‘Rom’ virker å ha fått en langt mer spesialisert betydning som følge av innlånet av det svært generelle ‘space’, og ‘space’ virker å ha blitt blokkert fra å overta denne spesialiserte betydningen. ‘Space’ er semantisk svært underspesifisert, og hva det betyr i hver enkelt forekomst må utledes av konteksten (Carston 2002: 322-23); alternativene er mange. Igjen synes lånordet å ha funnet en rolle å fylle i tillegg til, ikke i stedet for, norske ord, skjønt enkelte av de norske ordene nå har litt mindre å gjøre. Men det er altså fremdeles ‘rom i herberget’, ikke ‘space’.

5.4 Økonomiprinsipp som motivasjon

Økonomiprinsippet, eller prinsippet om minste motstands vei, dukker opp i flere grener av vitenskapen, fra kvantemekanikk til biologi, og er også blitt flittig brukt av lingvister, ikke minst for å forklare endringer i språk over tid (Whitney 1877; Paul 1891[1880], kap. 18; Zipf 1949; Zhou 2012). Det følger også av relevans teoriens kognitive- og kommunikative relevansprinsipper (Sperber & Wilson, 1995, se 2.2.1). Effektiv kommunikasjon er, i ellers like situasjoner, å foretrekke over mindre effektiv kommunikasjon. På den måten vil setningen “På torsdag skal jeg møte kongen.” være mer optimalt relevant enn “På torsdag skal jeg møte Hans Majestet Kong Harald 5. av Norge.” i de aller fleste kontekster, fordi det overbringer det samme budskapet på kortere tid, med færre stavelser, og derfor formodentlig krever mindre å dekode. Det samme gjelder for “Kan du sende saltet?” jamført med “Kan du overrekke meg beholderen med natriumklorid?”. Ved flere tilfeller i gruppeintervjuene, ga informantene uttrykk for en slik beveggrunn da de forklarte hvorfor engelsk er å foretrekke.

(24)

1. A: - Hva høres best ut av å si “*Bli med på fotball*” og “*Joiner du fotball*”?
2. 10: - *Joiner du fotball*.
3. 9: - Ja, *joiner du fotball*. Det er kortere.

4. 10: - Ja, det er sånn, liksom, jeg mener “*Blir du med på fotball?*”, der er liksom, ingen merker det hvis du ikke sier det, men de fleste sier “*joine fotball*”.
5. 8: - Det kommer litt an på person til person, da. Det kan jo hende at noen sier *blir du med* og noen *joiner*, det er ikke, eh... Det er ikke sånn at man tenker over hvilken av de man sier, man bare sier det.

I 5. gir informanten et tydelig tegn på at i kontekster hvor deltakelse i ulike friminuttsaktiviteter skal diskuteres, er både *joiner* og *blir du med* akseptable muligheter. Én blir ikke vurdert som kulere enn den andre, det er ingen verdivurderinger å spore. Likevel sier de fleste *joiner*. Legg også merke til 1. og 2. i (23) over. I setningen som der diskuteres er *mellomrom* absolutt en mulig erstatning for *space*, men “det er lettere å si *space*”. Dette er en av de tydeligste trenden i eksemplene jeg har samlet og undersøkt. Ofte sparer man stavelser på å velge den engelske varianten.

(25)

1. 10: - Liksom, *please*... Men det er liksom “vær så snill”, liksom litt... liksom litt gammeldags. Og det tar lenger tid å si. “Kan vi vær... så... snill”, liksom.
2. A: - Ja, det er flere stavelser. Skjønner. Så dere ville foretrekke å si “Kan vi please sitte inne” i stedet for “kan vi vær så snill sitte inne”?
3. 7: - Ja.
4. A: - Hvis det er skikkelig viktig for dere, da, hvis dere absolutt må sitte inne, hva hadde dere sagt da?
5. 9: - Fortsatt please.
6. 10: - Ja, kan vi please sitte inne. Kan vi PLEASE sitte inne.
7. 9: - Vær så snill har ikke mer makt enn please.

Når det *ikke* er en relevant stilforskjell eller betydningsforskjell å spore, synes gjerne kortfattetheten å vinne dagen. Selv hadde jeg på forhånd gjetten at det kunne være en forskjell mellom *please* og *vær så snill*, for eksempel i inderlighet (som for *sorry* og *unnskyld*), formalitet (*concerning* og *bekymringsverdig*) eller alvorsgrad (*shut the fuck up* og *hold kjeft*). Det har jeg fått avkreftet av alle jeg har spurt; uttrykkene fungerer så godt som identisk. Og *please* synes å bli brukt i alle fall like ofte som sitt norske motstykke. Det vil jeg anta er

nettopp fordi man sparer to stavelser, i mange situasjoner uten å betale noe for det rent kommunikativt.

Nok et eksempel er spørreordet *why*, som flere av elevene har lånt inn i én spesifikk betydning. Det har slett ikke erstattet *hvorfor*, som vi kan se av samtaleutdraget under.

(26)

1. A: - Okey, skjønner... Greit, greit, greit. Eh, hvor langt har vi kommet? Er vi på siste side? Ja, det er siste side, også. "Ja, jeg tror det. *Why?*"
2. 7: - *Hvorfor*.
3. 6: - Nei, det er ikke det.
4. 8: - Det er på en måte... Eh, hvis noen stiller deg et spørsmål, eh, for eksempel, eh... "Er det sant at den filmen kom ut?", og så er det liksom *hvorfor*...
5. 9: - Ja, "Hvorfor spør du"? "Hva er det som har skjedd som gjør at du er nysgjerrig på det?", for eksempel.
6. A: - Ah, okey.
7. 10: - Men du kan ikke si, eh, "*Why* liker du burger?", liksom.
8. 9: - Eh, nei.

Why koder altså ikke den samme betydningen som *hvorfor*, men brukes som et mulig synonym til konstruksjonen *hvordan det*. Her sparer man ikke bare stavelser på å bruke det engelske lånordet, man sparer ord. Det samme kan sies å gjelde for eksempelet i (4), *targeting*, hvor betydningsinnholdet, så vidt jeg kan fatte, ikke kan uttrykkes i ett ord i norsk. Det kan selvfølgelig uttrykkes, men man trenger flere ord, flere stavelser, flere lyder. Mer tid. Om alt dette kan uttrykkes mer effektivt, raskere, og dine tilhørere vil kunne forstå hva du mener, vil lånordet ofte kunne skape den mest relevante ytringen i øyeblikket. Økonomiprinsippet kan bidra til å forklare ord som *slider* for *lysbilder*, *random* for *tilfeldig*, *drip* for *klesstil* (se (30) i kapittel 6), *game* for *spille data*, *snitche* for *si ifra*, *faker* for *later som*, *friende* for *sende venneforespørsel*, *kind of* for *på en måte*, *word* for *(jeg er) enig*, og flere til. Enkelte lånord er lengre enn sine norske ekvivalenter, og brukes av og til allikevel. *Basically* er ikke raskere å si enn *liksom*, for eksempel. Men basert på mine data, brukes også det siste betydelig oftere enn det første. I intervjutranskripsjonene forekommer *liksom* 368 ganger, mot 20 forekomster av *basically*.³¹ *Basically* signaliserer likevel, som nevnt, barnlig

---

³¹ *Liksom* er dog ofte et fyllord som settes inn mens informantene tenker, og brukes, etter hva jeg erfarer, mindre i dagligtale enn i mine intervjuer. Jeg antar fordelingen er noe mindre skjev i mange andre situasjoner.

eller ungdommelig identitet, hvilket kan bidra til å forklare forekomstene. Et annet eksempel; *accepte* tar lenger tid å si enn *godta*. Men *accepte* har en langt mer presis betydning (nemlig å 'godta en (venne)forespørsel i sosiale medier'), og kan således bidra til en mindre tvetydig ytring. Det er verdt en stavelse eller to. Det er dessuten tale om en tendens mot mer økonomiske uttrykksmåter, ikke en normativ, unntaksløs naturlov.

6 Oppsummering og diskusjon

Et par ting må slås ettertrykkelig fast før jeg runder av. Først og fremst er norsk mine informanternes definitive første- og hovedspråk, uansett hvordan en vrir og vender på det. Så godt som all kommunikasjon foregår på norsk. Engelske lånord utgjør kun en liten del av den daglige kommunikasjonen, og brukes hovedsakelig i uformelle samtaler elevene i mellom. Når konteksten krever det (eller bare oppfordrer til det), som i plenumssamtaler, presentasjoner eller i skrift, forekommer engelske lånord kun unntaksvis. Elevene har ingen problemer med å ordlegge seg på norsk. Tvert imot er de svært veltalende og velformulerte (Når de *skal* være det. Når de spiller fotball er det andre språklige boller). Skal de uttrykke seg *kun* på engelsk, for eksempel i presentasjoner i engelsktimen, er de på et langt lavere språklig nivå. Det betyr ikke at de er dårlige i engelsk, men at de er gode i norsk.

Videre brukes engelske lånord av og til fordi norske ekvivalenter ikke er lett kognitivt tilgjengelig. Dette gjelder, så vidt jeg har sett i løpet av observasjonen, relativt lavfrekvente ord som *eggplant* og *mental hospital*, ord hvor det "riktige", norske ordet er (eller oppleves som) arkaisk, som for *slides* og *date*, eller hvor det ikke eksisterer overhodet, som for *targeting* eller *friende*. Alt i alt er kognitivt domenetap motivasjonen bak kun et lite mindretall av tilfellene jeg observerte. De fleste lånordene brukes for å signalisere tilhørighet til en gruppe, altså som identitetsmarkører, i tråd med hva for eksempel Preisler (1999) skriver. Jeg har ikke undersøkt hva som definerer denne eller disse gruppene, men antar at ungdoms-, internett- og SoMe-kultur er noen av nøkkelordene. Dette gjelder ord som *drip*, *jette* (stikke), *basically*, *whatever*, *random*, *catch* (oppfatte), *kind of*, *chiller 'n*, for å nevne noen. I disse tilfellene kan informantene på stående fot presentere presise norske ekvivalenter, og forklare hvilke kontekster de ulike ordene egnert seg til, samt eventuelle nyanser i betydning. Atter andre ord betyr noe (litt) annet på norsk, og eksisterer side om side med lånordene, med en slags semantisk og pragmatisk arbeidsfordeling mellom ordformene. De brukes ikke (eller ikke kun) til å signalisere identitet, men for å uttrykke seg presist, i tråd med relevansprinsippene. Denne gruppen utgjør et mindretall, men et betydelig mindretall, og omfatter ord som *kids*, *nasty*, *crazy*, *sorry*, *game*, *heale*, *yes* og *nice*, med fler. Enkelte

engelsk-norske ordpar skiller seg også fra hverandre når det gjelder å uttrykke talerens holdning til meningsinnholdet som uttrykkes. *Nice/fint, ja/yes* og *sorry/unnskyld* er blant disse.

I tillegg virker det å være et økonomiprinsipp som ligger til grunn for en god del av forekomstene av lånte ord og uttrykk. For synonyme norsk-engelske ordpar er ofte de engelske mer konsise. Av og til sparer man stavelser (som når man sier *random* fremfor *tilfeldig*), av og til unngår man perifrastiske konstruksjoner av typen *sikte på* eller *legge til*, ved å benytte seg av ett engelsk ord, som *targeting* eller *adde*. Et slikt språkøkonomisk prinsipp fungerer parallellt med andre mekanismer. For eksempel ble ordet *chille* vurdert som kulere enn norske *slappe av*, og er i tillegg kortere. De to ordene er forøvrig svært synonyme i følge informantene fra intervju 1, skjønt man må bruke det med omhu. Som en informant forklarer; “Chill er liksom, sånn, både *chill* og, ja, *slappe av*. Jeg bruker ikke så mye *chill*, for hvis jeg sier det til mamma så... Skjer det motsatte.”

En annen tydelig trend er tanken om norsk som et seriøst- og engelsk som et mer lekent, uformelt språk. Ta sitatet under:

(27) Ja, men, det er litt sånn som jeg sa, da, jeg føler at liksom, sånn, norske ord er liksom mer sånn, da *mener* du det litt mer, da. Sånn som det her, hvis jeg hadde sagt “Jeg liker klesstilen din.”, da ville de *forstått* det mer, da.

Her sammenliknes uttrykket *mad drip* med de foreslåtte norske ekvivalentene *kule klær* og *fet klesstil*. Alle intervjudeltakerne er enige om at det er kulere å si *mad drip* enn å si for eksempel *kule klær*. Men i det engelske uttrykket ligger også en viss ironisk distanse. Som en av informantene forklarer; “Du gir dem ikke et ordentlig kompliment. Det er mer sånn tullete, på en måte.” Hvis det er viktig at dine mottakere tolker det du sier som genuint- eller alvorlig ment, kan ikke engelske lån lett benyttes, nettopp fordi de ofte oppfattes som useriøse. I enkelte tilfeller hvor engelske og norske ord har endt opp men en viss grad av semantisk arbeidsfordeling, som for ordene *crazy* og *gal*, har det norske ordet den mer seriøse og alvorlige betydningen, mens det engelske også kan bety noe positivt, som at noen har mye energi, eller at de er morsomme og finner på mye rart. Denne trenden trer tydelig frem i forskjellen i forekomsten av lånord i plenumssamtaler kontra i mer personlige, uformelle samtaler som jeg observerte, og det samme gjelder også i skrift, hvor engelske lån heller ikke forekommer i betydelig grad.

Hva så med forskningsspørsmålene fra 1.1.1? Engelske lånord, slik de forekommer i dagligtalen til elevene jeg har observert og intervjuet, fordeler seg på alle de tre ulike alternativene i modellen i 2.2.2; de forekommer både som følge av kognitivt domenetap, som stil- eller identitetsmarkører, og som følge av en betydningsjusterende effekt kontra norske ekvivalenter. Fordelingen er dog ujevn. En opptelling av de ulike ordene informantene har diskutert i intervjuene viser en fordeling som følger: Størst er gruppen ord som brukes til å markere stil og/eller gruppetilhørighet. Litt over halvparten av ordene har jeg regnet med til denne gruppen (54%, for å være eksakt.). Nest størst er gruppen hvis medlemmer har ulikt tolkningsrom, og som fungerer betydningsjusterende, det være seg pragmatisk eller semantisk. En tredel av ordene har jeg regnet til denne gruppen (33%). Kun få ord har informantene problemer med å finne norske ekvivalenter til. Det kognitive domenetapet representerer med andre ord den minste gruppen lånord i mitt materiale (12,5%). Dette er selvfølgelig kun et overslag. Det baserer seg på min egen formening av hvor de ulike ordene best hører hjemme, skjønt andre kunne talt annerledes om de hadde lest gjennom transkripsjonene (skjønt nok ikke *veldig* annerledes). I tillegg kommer feilkildene jeg nevner i kapittel 4.4. Jeg mener likevel at dette overslaget speiler den språklige hverdagen jeg opplevde under observasjonsfasen nokså godt. De fleste av lånordene er motivert, ikke av uvitenhet, men av kunnskap og kompetanse. De er brukt fremfor norske ekvivalenter fordi de mer presist kommuniserer hva avsenderen *ønsker* å kommunisere.

Nå, et siste eksempel, for å samle noen tråder og hekte på relevante teorier mer eksplisitt. Siden jeg nettopp omtalte ordet, tar jeg eksempelsetningen under.

(28) - “Jeg liker *drippen*.” - “Ja, jeg vet, *mad drip!*”

Setningene gitt i (30) er et kompliment og en respons, og begge elevene som snakket var til stede i intervju 2. Jeg har tilgang til primærkildene, for å låne et uttrykk fra historiefaget. Så, hvorfor dukker *drip* opp her, fremfor alle andre muligheter? Vel, for det første må *drip* selv være en mulighet. Det må med andre ord være del av et felles ordtilfang (Clark 1998) som begge informantene har kjennskap til, med en leksikalsk oppføring omtrent som denne; [*drip*, ‘klær (kule)’]. *Drip* har minst én annen leksikalsk oppføring i engelsk, som også dukker opp i intervjuet; [*drip*, ‘dryppe’]. Kun den første av disse er del av det ordtilfanget elevene benytter seg av til hverdagslig kommunikasjon seg imellom, og er, vil jeg argumentere for, av den grunn norsk, siden det ikke er tvil om at norsk er hverdagspråket for disse elevene. Den andre tilhører utelukkende en engelskspråklig kontekst.

For det andre bør *drip*, i følge de to relevansprinsippene (se 2.2.1, Sperber & Wilson 1995[1986]; Wilson & Sperber 2004), resultere i en mer relevant ytring enn for eksempel *kule klær* ville gjort. Ordvalget må sørge for at meningsinnholdet som kodes og sendes av gårde, så presist som mulig overbringer det intenderte budskapet. I dette tilfellet er det to faktorer som nevnes. For det første, som informant 9 forklarer; “Det er fortsatt kulere å si *mad drip!*” Dette vil tilsvare et lånord som fungerer identitetsmarkerende. Det er, i alle fall delvis, motivert av et ønske om å signalisere til mottakeren at du, at dere begge, tilhører en viss gruppe, som, blant annet, deler et ordtilfang. I tillegg kommer faktoren som nevnes i (27), nemlig det at norske ord ofte er mer ekteføyte. Mens setningen “Jeg liker *drippen*.” fører til det litt useriøse svaret “Ja, jeg vet, *mad drip!*”, ville nok den ‘helnorske’ setningen “Jeg liker klærne dine.” i samme situasjon kunne blitt besvart “Tusen takk!”. En slik betydningsforskjell er nok ikke semantisk kodet, men pragmatisk; den må utledes kontekstuellet. Og det blir den! Tilhøreren konstruerte et ad hoc-begrep som kommuniserte dette ikke-leksikaliserte meningsinnholdet. Han forstod at eleven som gav komplimentet ønsket å si “Jeg liker deg, vi er venner, og vi tilhører samme gruppe”, ikke “Jeg synes oppriktig at klærne dine er kjempefine.” Hadde han ønsket dét, ville han sagt noe annet, sannsynligvis uten å bruke engelske lånord.

Dette er for øvrig hvordan jeg antar at forskjeller i semantisk tolkningsrom for ordparene jeg har diskutert oppstår. *Drip* og *klær/klesstil* tilhører ikke hvert sitt språk for informantene, men er begge del i et felles ordtilfang, hvis grenser ikke samsvarer med permene som binder inn norske- og engelske ordlister. De eksisterer side om side. Over tid vil da kontrastprinsippet (Clark 1987; 1990) kunne føre til at ordene koder litt ulike konsepter, nettopp for å unngå overflødigheit. Jeg vil for eksempel tro at *sorry* opprinnelig markerte gruppetilhørighet, og så, over tid og gjennom gjentatt bruk parallelt med *unnskyld*, har fått en annen betydning (Jamfør Traugott og Dasher 2001). Dette er selvfølgelig ikke noe jeg kan lese av datamaterialet i denne oppgaven. Det vil kreve en diakron undersøkelse å påvise noe slikt.

Representerer så engelsk en trussel mot norsk språk? Det kommer an på hvordan du definerer termene. Slik jeg har definert dem, er svaret et bestemt nei. I alle fall ikke på skolen hvor jeg har vært. Norsk er solid befestet som hverdagsspråk, og definitivt rammespråket som de engelske termene lånes inn i. Dette stemmer godt overens med hva for eksempel Sunde fant i sin studie av språket til et norsk e-sportlag (2016; 2019: 74). Mange av lånordene jeg har funnet viser også tegn på formell integrering, altså at de tilpasses slik at de uttales og bøyes etter norsk mønster (Johansson & Graedler 2002: 134). Det gjelder blant annet ord som

sorry og *nasty*, som gjerne uttales med henholdsvis en norsk r-lyd og en norsk æ-lyd, og *snitche*, *jette* og *fake*, som alle bøyes som svake verb av klasse 1. I mange tilfeller er det altså lånordene som nærmer seg norsk, ikke motsatt, og det norske grammatiske systemet står støtt. Hva så med ordtilfanget? Det er (som nevnt i 4.3) ikke tilfeldig i hvilke situasjoner engelske lån forekommer. I formelle situasjoner er norsk å foretrekke (se (6) og (7)), nettopp fordi mange av de norske ekvivalentene for informantene har et snev av høystil ved seg. Eller de er mer ekteføyte, mer inderlige, mens lånordene automatisk har en viss ironisk distanse, slik som i (28). Når språket overvåkes i høy grad, som foran et publikum eller i skrift, er det også svært få engelske lånord å spore. I andre situasjoner er de nokså enkle å finne, men utgjør aldri noen betydelig andel av ordforekomstene. Elevene har tilgang til, og bruker, ulike felles ordtilfang i skolehverdagen, med ulik grad av engelske lån, både i antall og ordformer. Hver av disse er, vil jeg mene, norske. Det betyr i forlengelse at de engelske lånordene, i kraft nettopp av at de er del av slike norske, felles ordtilfang, er norske i seg selv. De brukes når de trengs, når de har noe å tilby, rent kommunikativt. Unntaket vil være de få ordene som faller inn under kognitivt domenetap. Det er ikke mange av dem i mitt datamateriale, men de finnes, og det kan godt hende det finnes langt flere av dem på andre skoler, eller i andre språkfelleskap. Så hva bør gjøres? Hva *kan* gjøres?

Norske myndigheter har, som nevnt innledningsvis, i 1.1, lenge vært engstelige for at domenetap til engelsk på visse områder, særlig i academia og i næringslivet (Johansson & Graedler 2002; Språkrådet 2005), skal føre til at norsk ikke lenger fungerer som et samfunnsbærende språk (Språkrådet 2005; Kulturdepartementet 2008). Selv er jeg på vei inn i skoleverket som norsklærer, en sentral arena for språkopplæring og språklig bevissthet. Hva gjør man så som lærer, om man deler denne bekymringen for det norske språkets fremtid? Jeg tror det er viktig å være klar over hvor vare barn og ungdom (og mennesker generelt) er på hvorvidt de gjør seg forstått slik de ønsker eller ei. Lånord byr, for å svare på mitt eget innledende spørsmål, nær sagt aldri på kommunikative problemer, rett og slett fordi elevene evner å unngå slike situasjoner. Men, på samme måte som Språkrådet ønsker å skape og bevare kontekster hvor det norske språket står støtt nok til å motstå engelsk påvirkning, kan man, i liten skala, som klasseleder bidra til å skape en kontekst hvor norsk er normen, og engelske lånord unngås så godt det lar seg gjøre. Om du så bare stiller deg undrende til hva et engelsk ord betyr, eller reformulerer det i et tilsvarende, sender du et signal til avsenderen om at i situasjoner hvor du tar del, er ikke disse lånordene en god måte å skape maksimalt relevante ytringer på. Men kanskje enda viktigere er det å våge å undersøke de lånordene som måtte dukke opp, og å være åpen for at det at de brukes ikke automatisk betyr at elevene dine

mangler kompetanse i norsk. Jeg mistenker nemlig at dét ofte ikke vil være tilfelle, og at de enten er svært gode i engelsk, eller at din definisjon av hva et norsk ordtilfang består i er litt for snever. Som vist finnes det gode argumenter for å regne mange av disse lånordene som norske i seg selv. Lånord er tross alt, som Einar Haugen sa, en smått absurd metafor, for den som har lånt dem vekk merker det ikke, og vi plikter slett ikke å levere dem tilbake (1950: 221, min oversettelse). De kan beholdes på ubestemt tid, og vi kan bruke og endre dem som vi vil. Og ord som eies av norske språkbrukere, og som benyttes med omhu i norskspråklige situasjoner, er nå en gang ikke så langt unna å være norske. Eller?

7. Konklusjon

I denne oppgaven har jeg vist at engelske lånord i dagligtalen til elevene jeg har observert og intervjuet i stor grad er motivert av språklig kompetanse, og ofte bidrar til å gjøre en ytring mer optimalt relevant for de aktuelle tilhørerne, enten ved å markere gruppetilhørighet, som stilvalg, ved å kommunisere egen instilling til meningsinnholdet som ytres, fordi ordet har fått en semantisk betydningsnyanse ulik norske ekvivalenter, eller fordi det er raskere, mer økonomisk, å bruke lånordet. Hver av disse er måter lånord kan inkorporeres i norske språkbrukeres ulike felles ordtilfang på, nettopp gjennom å være kommunikativt nyttige på noe vis. Når ord er del av et slikt felles ordtilfang, er det et argument for å kalle dem norske. En slik prosess fungerer parallelt med, og ofte i kombinasjon med, andre fornorskingsprosesser, som formell-, sosial-, psykologisk- eller leksikalsk integrering (Johansson og Graedler 2002: 134-36). Kun få av lånordene jeg har observert og undersøkt er motivert av kognitivt domenetap, altså at taleren ikke har kjennskap til norske ekvivalenter, og derfor er tvunget til å bruke engelske ord. Totalt sett utgjør lån fra engelsk en liten del av elevenes språk, og påvirkning fra engelsk kan ikke sies å være en trussel for elevenes evne til å uttrykke seg på norsk. Den ulike graden av forekomster av lånord i ulike klasseromssituasjoner vitner også om elevenes evne til å aktivere ulike felles ordtilfang i ulike situasjoner.

8 Referanseliste

- Akselberg, G. (2002) Kvifor kjem ikkje engelsk språk til å overta i Noreg? Nokre merknader til myten om norsk språkdød og engelsk språkovertaking i Noreg. *Nordica Bergensia* 26 (2002), ss. 109—123.
- Baker, C. (2011[2001]). *Foundations of Bilingual Education and Bilingualism* (5. utg.). Multilingual Matters.
- Bakhtin, M. M. (1998). *Spørsmålet om talegenrane* (R. T. Slaattelid, Overs.). I R. T. Slaattelid (Red.). Ariadne Forlag.
- Blutner, R. (1998). Lexical Pragmatics. *Journal of Semantics*, 15, ss. 115—162.
- Blutner, R. (2009). Lexical Pragmatics. I L. Cummings (Red.), *The Pragmatics Encyclopedia*. Routledge.
- Blutner, R. (2011). Some Perspectives on Lexical Pragmatics. I D. Archer og P. Grundy (Red.), *The Pragmatics Reader*. London: Routledge.
- Brandsegg, Therese. (2001). "Kolles pute'n herre together da?" - om engelske innslag i talespråket til trønderske ungdommer. [Hovedoppgave i nordisk]. Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.
- Brunstad, E., Røyneland, U. og Opsahl, T. (2010). Hip-hop, ethnicity and linguistic practice in rural and urban Norway. I Marina Terkourafi (Red.) *The Languages of Global Hip-hop*. London: Continuum, ss. 223—256.
- Carston, R. (2002). *Thoughts and Utterances - The Pragmatics of Explicit Communication*. Blackwell.
- Clark, E. (1987). The Principle of Contrast: A Constraint on Language Acquisition. I B. MacWhinney (Red.), *Mechanisms of Language Acquisition*, ss. 1—33. Lawrence Erlbaum Associates.
- Clark, E. V. (1990). On the pragmatics of contrast. *Journal of Child Language* 17, ss. 417—31.
- Clark, H. H. (1996). *Using Language*. Cambridge University Press.
- Clark, H. H. (1998). Communal Lexicons. I K. Malmkjær & J. Williams (Red.), *Context in language learning and language understanding*, ss. 63—87. Cambridge University Press.
- Dawkins, R. (1976). *The Selfish Gene*. New York: Oxford University Press
- Devenish, I. A. (1990). *English influence on Norwegian pop music language*. [Masteroppgave]. Universitetet i Oslo.

- Dummett, M. (1996). What Do I Know When I Know a Language? I *The Seas of Language*. Oxford University Press. Hentet 28 Mai 2022.
<https://oxford-universitypressscholarship-com.ezproxy.uio.no/view/10.1093/0198236212.001.0001/acprof-9780198236214-chapter-3>
- Eckert, P. (2000). *Linguistic Variation as Social Practice*. Malden, MA og Oxford: Wiley-Blackwell.
- García, O. og Wei, L. (2014). *Translanguaging: Language, Bilingualism and Education*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
<https://doi.org/https://doi.org/10.1057/9781137385765>
- García, O og Lin, A. M. Y. (2016) Translanguaging in Bilingual Education. I O. García, A. M. Y. Lin & S. May (Red.), *Bilingual and Multilingual Education*, Encyclopedia of Language and Education, ss. 117—130. Springer.
- García, O. og Otheguy, R. (2020). Plurilingualism and translanguaging: Commonalities and divergences. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 23:1, ss. 17—35. <https://doi.org/10.1080/13670050.2019.1598932>
- Graedler, A. (1995). *Morphological, semantic and functional aspects of English lexical borrowings in Norwegian* [Doktorgradsavhandling, Universitetet i Oslo]
- Graedler, A. og Johansson, S. (1997). *Anglisismeordboka. Engelske lånnord i norsk*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Grice, H. P. (1957). Meaning. *The Philosophical Review*, 66(3), ss. 377—338.
- Grice, H. P. (1975). Logic and Conversation. I P. Cole & J. L. Morgan (Red.), *Syntax and Semantics 3 : Speech arts*, ss. 41—58. Academic Press.
- Grice, H. P. (1989). *Studies in the way of words*. Harvard University Press.
- Haugen, E. (1950). *The Analysis of Linguistic Borrowing*. *Language*, 26(2), ss. 210—231.
- Haugen, E. (1953). *The Norwegian language in America; a study in bilingual behavior*. Indiana University Press.
- Hellevik, A. (1963). *Lånnord-problemet. To foredrag i Norsk språknemnd med eit tillegg*.
https://www.sprakradet.no/Vi-og-vart/Om-oss/Historikk1/Norsk_spraaknemnd/Laanord-problem/emet/
- Hellum, H. F. (2003). *En undersøkelse av unge språkbrukeres holdninger til engelske importord i norsk*. [Hovedfagsoppgave, Universitetet i Oslo]. DUO vitenarkiv.
<https://www.duo.uio.no/handle/10852/26716>

Hofstadter, D. (2001). Analogy as the Core of Cognition. I D. Gentner, K. J. HolyOak & B. N. Kokinov (Red.), *The Analogical Mind: Perspectives from Cognitive Science*, ss. 499—538. The MIT Press/Bradford Book.

<http://bert.stuy.edu/pbrooks/fall2018/materials/ai/Analogy%20as%20the%20Core%20of%20Cognition-2.pdf>

Johansson, S. og Graedler, A. (2002). *Rocka, hipt og snacksy. Om engelsk i norsk språk og samfunn*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.

Juven, O. (2016, 18. august). Det står om framtida for norsk språk. *NRK, nrk.no*
https://www.nrk.no/osloogviken/_-det-star-om-framtida-for-norsk-sprak-1.13092648

Kiparsky, P. (1983). *Word-formation and the lexicon. Proceedings of the 1982 Mid-America Linguistics Conference*. Frances Ingemann (Red.), ss. 3—22. Lawrence: University of Kansas.

Falkum, I. L. og Kjøll, G. (2014). Kognitiv pragmatikk og relevanst teori. *Norsk Lingvistisk Tidsskrift*, 32, ss. 173—196.

Korsnes, M. K. (2021, 17. mai). Når fint blir nice. *NRK, nrk.no*.
https://www.nrk.no/mr/xl/marta-aspehaug-snakkar-engelsk-med-norske-vener_-laerarer-er-be-kymra-for-det-norske-spraket-1.15479901

Kulturdepartementet. (2008). *Mål og mening. Ein heilskapeleg norsk språkpolitikk*. Stortingsmelding nr. 35 (2007-2008).

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-35-2007-2008-/id519923/?ch=1>

Labov, W. (1972). Some Principles of Linguistic Methodology. *Language in Society* Vol. 1, No. 1, ss. 97—120.

Labov, W. (1981). *Field Methods of the Project on Linguistic Change and Variation. Sociolinguistic Working Paper Number 81*. Southwest Educational Development Lab., Austin, Texas. (<https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED250938.pdf>)

Lanza, E. (1991). “Masse toys” og “pigen også”: Språkblanding hos tospråklige barn i et diskursperspektiv, *Norsk som andrespråk* 14, ss. 1—27.

Lea, A. H. (2009). *Lånord i norsk talespråk*. [Masteroppgave, Universitetet i Oslo]. DUO Vitenarkiv.
<https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/26827/annhlea.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Lewis, D. K. (1969). *Convention - A Philosophical Study*. Harvard University Press.

Lomheim, S. (2001a). Kamp i all æve? I Bakke, E. og H. Teigen (Red.): *Kampen for språket. Nynorsken mellom det lokale og det globale*, ss. 216—35. Oslo: Det norske samlaget,

Lomheim, S. (2001b). Nådetid for norsk. [avisartikkel], *Dag og Tid*. 21. juni, 25.

Matthews, P. (2014). synonymy. *The Concise Oxford Dictionary of Linguistics*. Oxford University Press. Hentet 14 Mai. 2022, fra <https://www-oxfordreference-com.ezproxy.uio.no/view/10.1093/acref/9780199675128.001.001/acref-9780199675128-e-3324>.

Matthews, P. (2014). hyponymy. *The Concise Oxford Dictionary of Linguistics*. Oxford University Press. Hentet 31 Mai. 2022, fra <https://www-oxfordreference-com.ezproxy.uio.no/view/10.1093/acref/9780199675128.001.001/acref-9780199675128-e-1526>.

Matthews, P. (2014). hypernymy. *The Concise Oxford Dictionary of Linguistics*. Oxford University Press. Hentet 31 Mai. 2022, fra <https://www-oxfordreference-com.ezproxy.uio.no/view/10.1093/acref/9780199675128.001.001/acref-9780199675128-e-1522>.

Medietilsynet. (2020). *Barn og medier 2020: En kartlegging av 9–18-åringers digitale medievaner*. <https://www.medietilsynet.no/globalassets/publikasjoner/barn-og-medier-undersokelser/2020/201015-barn-og-medier-2020-hovedrapport-med-engelsk-summary.pdf>

Meisel, J. M. (2004). The Bilingual Child. I T. K. Bhatia & W. C. Ritchie (Red.), *The Handbook of Bilingualism*. Malden, MA: Blackwell

Milroy, L og M. Gordon (2003). *Sociolinguistics: Method and Interpretation*. Malden, MA og Oxford: Blackwell.

Muysken, P. (2000). *Bilingual Speech*. Cambridge University Press.

Mæhlum, B. (2002a). Hvor går vi - og hvorfor? Et forsøk på å trekke noen store linjer i utviklingen av norsk talemål, *Målbryting* 6, ss. 67—92

Mæhlum, B. (2002b) “Om hundre år er allting glemt.” Når pseudovitenskap får lov til å prege den språkpolitiske agendaen. *Norsk lingvistisk tidsskrift* 20, ss. 177—199.

Mæhlum, B. (2007). *Konfrontasjoner - Når Språk Møtes*. Novus Forlag.

Nordal, L. I. (2019) Tospråklige kids. *Språknytt* 47(1), ss. 18—23. <https://www.sprakradet.no/globalassets/vi-og-vart/publikasjoner/spraknytt/2019/12019/spraknytt-1-2019.pdf>

- Osthoff, Hermann og Karl Brugmann. (1878), Vorwort, *Morphologische Untersuchungen* 1: i—xx
<https://archive.org/details/morphologischeu06bruggoog/page/n9/mode/2up>
- Otheguy, O. og Garcia. R. (2020). *Plurilingualism and translanguaging: commonalities and divergences*. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 23(1), ss. 17—35.
- Paul, H. (1891[1876]). *Principles of the History of Language*. (H. A. Strong, Overs.). London: Longmans, Green, & Co.
<https://archive.org/details/cu31924026442586/page/n6/mode/2up>
- Poplack, S. (1980). Sometimes I'll start a sentence in English Y TERMINO EN ESPAÑOL: Toward a typology of code-switching. *Linguistics* 18, ss. 581—618.
- Preisler, B. (1999). *Danskerne og det engelske sprog*. Roskilde Universitetsforlag.
- Rafnung, B. T. (1965). *English loanwords in a Norwegian newspaper with special reference to hybrid compounds*. [Hovedfagsoppgave]. Universitetet i Oslo.
- Sandøy, H. (2000). *Lånte fjører eller bunad? Om importord i norsk*. Landslaget for norskundervisning LNU/ Cappelen akademisk forlag.
- Sperber, D. og Wilson, D. (1995[1986]) *Relevance: Communication and cognition*. (2. utg.) Oxford: Blackwell
- Sperber, D. og Wilson, D. (1998). *The mapping between the mental and the public lexicon*, ss. 184—200. <https://doi.org/10.1017/cbo9780511597909.012>
- Språkrådet. (2005). *Norsk i hundre! Norsk som nasjonalspråk i globaliseringens tidsalder. Et forslag til strategi*. https://www.sprakradet.no/upload/9832/norsk_i_hundre.pdf
- Steene, A. (1945). *English Loan-words in Modern Norwegian. A study of linguistic borrowing in the process*. London: Oxford University Press
- Sunde, A. M. (2016) “Inspect kniven i inventoryen min.” Språklig praksis i et nytt domene. *Norsk Lingvistisk Tidsskrift* 34, ss. 133—160.
- Sunde, A. M. (2019) *Skjult påvirkning. Tre studier av engelskpåvirkning i norsk*. [Doktoravhandling, NTNU]
https://ntnuopen.ntnu.no/ntnu-xmlui/bitstream/handle/11250/2603492/AnneMetteSunde_full_text.pdf?sequence=5&isAllowed=y
- Svavarsdóttir, Á., Paatola, U. og Sandøy, H. (2010) English influence on the spoken language – with a special focus on its social, semantic and functional conditioning. *International Journal of the Sociology of language* 204, ss. 43—58.

- Svennevig, J. (1995). Kap. 2: Samtaleanalyse. I J. Svennevig & W. Vagle (Red.), *Tilnærminger til tekst. Modeller for språklig tekstanalyse*. Cappelen Akademisk Forlag.
- Eyþórsson, Þ., Johannessen, J. B., Laake, S. og Áfarli, T. A. (2012). Dative case in Norwegian, Icelandic and Faroese: Preservation and non-preservation. *Nordic Journal of Linguistics*, 35(3), ss. 219—249.
- Tomasello, M. (2008). *Origins of Human Communication*. The MIT Press.
- Traugott, E. C og Dasher, R. B. (2001). *Regularity in Semantic Change*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511486500>
- Uhrig, P. (2015). Why the Principle of No Synonymy is Overrated. *Zeitschrift für Anglistik und Amerikanistik*, 63(3), ss. 323—337.
- Valberg. (1990). *"The perfect look" : a study of the influence of English on Norwegian in the area of fashion and beauty*. [Masteroppgave]. Universitetet i Oslo.
- Veaas, J. K. (2017). *"Vet du, det tar jeg helt på feelingen" - A Sociolinguistic Study of Norwegian-English Code-Switching on a Norwegian Blog*. [Masteroppgave]. NTNU.
- Wałaszewska, E. (2015). *Relevance-Theoretic Lexical Pragmatics: Theory and Applications*. Cambridge Scholars Publishing.
- Weinreich, U. (1963[1953]). *Languages in Contact: Findings and Problems* (2. utg.). Mouton Publishers.
- Whitney, W. D. (1877). The Principle of Economy as a Phonetic Force. *Transactions of the American Philological Association*, Volum 3.
- Wilson, D. (2003). Relevance and lexical pragmatics. *Rivista di Linguistica*, 12(2), ss. 273—291.
- Wilson, D. og Carston, R. (2007). A Unitary Approach to Lexical Pragmatics: Relevance, Inference and Ad Hoc Concepts. I N. Burton-Roberts (Red.), *Pragmatics*, ss. 230—259. Palgrave. DOI:[10.1057/978-1-349-73908-0_12](https://doi.org/10.1057/978-1-349-73908-0_12)
- Wilson, D. og Sperber, D. (2012). Explaining irony. I D. Wilson og D. Sperber, *Meaning and Relevance*. Cambridge University Press, ss. 123—145.
- Wittgenstein, L. (1986[1953]) *Philosophical Investigations*. (G. E. M. Anscombe, Overs.). Oxford: Basil Blackwell
- Zhou, G.. (2012). On the Embodiment of Economy Principle in the English Language. *English Language and Literature Studies*, 2(2). <https://doi.org/10.5539/ells.v2n2p100>
- Zipf, G. K. (1949). *Human behavior and the principle of least effort*. Cambridge: Addison-Wesley Press.

Vedlegg

Vedlegg 1: Liste over ytringer fra observasjonsfasen som ble diskutert i intervjuene.

1. Det var jo *obviously* ikke det hun mente.
2. Ja, jeg vet, jeg bare *catcha* det ikke.
3. Ja, greit, *whatever*, slapp av!
4. Ja, med det hadde vært litt *suspicious*.
5. Vi fikk en pause fra alle *deviser*.
6. Ja, jeg vet, men jeg vil ikke, *kind of*.
7. Men jeg tror det er masse små *kids* på banen nå.
8. Hvorfor *quoter* du dette, egentlig?
9. Jeg skal bare *chiller 'n* her.
10. - Jeg liker Kaptein Sabeltann, jeg. - *Same*.
11. Hun sa jeg måtte *friende* [navn], og så tvang hun meg til å *accepte*.
12. Jeg har *connecta* alle bildene i presentasjonen.
13. Det er det jeg ikke liker, å måtte samarbeide med *random* folk.
14. Det er litt *concerning* at du har så korte sokker.
15. Hun trenger *mental hospital*, hun er *crazy*.
16. *Backer* du basket i fysak?
17. Men dét er jo ikke *snitching*, da!
18. Drit i han, han bare *faker* det!
19. Nei, er du helt *fucka*, eller?
20. Er dette her riktig? Det er litt *basic*, liksom?
21. Men vi må bli enige om det, for nå har vi to mat-*slider* og to flagg-*slider*.
22. Hva *gamer* du, egentlig?
23. Det er litt sånn *no shit*, liksom.
24. Kan vi *please* sitte inne?
25. Hun er gangster, litt sånn *thugged out*.
26. Ja, ass, *preach!*
27. Har du *spoila* noe nå, eller?
28. *Nice!* Takk!
29. Dere må ha litt mer *space* mellom dere.
30. Ja, jeg vet, *sucks*. *Sorry, bro*.
31. Så vidt jeg kan huske, var det *basically* ingen som klaget.
32. Ja, jeg tror det. *Why?*
33. En iPad-*kid*, du vet, litt sånn *addicted to iPad*, litt sånn *nasty*, med klissete iPad.
34. Én person er *game master*, én er doktor og skal *heale* folk.
35. *Oh my god*, slutt!
36. Det er så min *luck!*
37. Jeg liker *drippen*, [navn]! - Ja, jeg vet, *mad drip!*
38. Ja, det kommer sikkert til å funke skikkelig bra på *date!*
39. Å *shit*, nå er du jævlig *pussy!*
40. Dere trenger ikke å *oute* meg for det.
41. Det er litt *funny*.